

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Patrik Luběna

Dědická smlouva

Diplomová práce

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Dědická smlouva vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 29. 6. 2017

.....

Patrik Luběna

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval JUDr. Václavovi Bednářovi, Ph.D. za cenné rady, věnovaný čas a odborné vedení při zpracování diplomové práce.

Dále bych chtěl poděkovat Notářské komoře České republiky, která mi poskytla data o počtu uzavřených dědických smluv a závětí.

Obsah

Obsah.....	4
Seznam použitých zkratk 7	7
Úvod.....	8
1 Dědické právo.....	9
1. 1 Pojem.....	9
1. 2 Právní úprava.....	9
1. 3 Hlavní zásady dědického práva.....	11
2 Předpoklady dědění.....	13
2. 1 Smrt.....	13
2. 2 Pozůstalost.....	14
2. 3 Způsobilý dědic.....	14
2. 3. 1 Dědická nezpůsobilost.....	15
2. 3. 2 Vydědění.....	15
3 Historický vývoj dědické smlouvy.....	17
3. 1 Všeobecný zákoník občanský (1811).....	17
3. 2 Vládní návrh z roku 1937.....	18
3. 3 Střední občanský zákoník (1950).....	19
3. 4 Občanský zákoník (1964).....	20
3. 5 Nový občanský zákoník (2014).....	21
4 Současná úprava dědické smlouvy.....	23
4. 1 Základní vymezení dědické smlouvy.....	23
4. 2 Forma dědické smlouvy a způsobilost ji uzavřít.....	24
4. 3 Omezení věcného rozsahu.....	25
4. 4 Volnost zůstavitele v nakládání s majetkem.....	27
4. 5 Podmínky v dědické smlouvě.....	28
4. 6 Převod majetku na smluvního dědice.....	29
4. 7 Zrušení a neplatnost dědické smlouvy.....	29

4. 7. 1 Zrušení dědické smlouvy	29
4. 7. 2 Neplatnost dědické smlouvy	30
4. 8 Vztah některých institutů dědického práva vůči dědické smlouvě.....	30
4. 8. 1 Vztah zřeknutí se dědictví a dědické smlouvy	30
4. 8. 2 Vztah vydědění a dědické smlouvy.....	31
4. 8. 3 Vztah odmítnutí dědictví a dědické smlouvy	31
4. 9 Druhy dědických smluv	31
4. 9. 1 Úplatné a bezúplatné	31
4. 9. 2 Dědická smlouva mezi manželi.....	32
5 Další dědické tituly	34
5. 1 Závěť	34
5. 1. 1 Obsahové náležitosti závěti	34
5. 1. 2 Formální náležitosti závěti	35
5. 1. 3 Zrušení závěti	38
5. 2 Dědění ze zákona.....	38
5. 2. 1 Dědické třídy.....	39
6 Srovnání dědické smlouvy s ostatními důvody dědění	42
6. 1 Zákonná posloupnost	42
6. 2 Závěť	42
6. 3 Dědická smlouva.....	43
7 Využití dědické smlouvy v praxi.....	45
7. 1 Modelový příklad	45
7. 2 Konkrétní dědická smlouva.....	47
7. 3 Data od Notářské komory ČR.....	48
7. 3. 1 Počet sepsaných závětí	48
7. 3. 2 Počet sepsaných dědických smluv	48
Závěr.....	50
Seznam použitých zdrojů.....	52

Abstrakt	55
Abstract	55
Klíčová slova.....	56
Key words	56

Seznam použitých zkratk

ABGB	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch
apod.	a podobně
např.	například
NotŘ	zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OZ37	návrh občanského zákoníku z roku 1937
OZ50	zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OZ64	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZGB	Zivilgesetzbuch

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si vybral dědickou smlouvu, která byla v určitých podobách součástí našeho právního řádu až do roku 1950. Díky občanskému zákoníku, který nabyl účinnosti 1. 1. 2014, se dědická smlouva vrátila do českého soukromého práva, jako jeden z dědických titulů. K dědění na základě závěti a zákonné posloupnosti, tak přibyl nový institut.

Oproti dřívější úpravě, kdy vůli zůstavitele nebyl přikládán přílišný důraz, přichází současná úprava se změnou. Závaznost vůle zůstavitele se dostala do popředí jako jeden z hlavních principů dědického práva. S tím pak koresponduje i rozšíření možností, jak může zůstavitel se svým majetkem naložit pro případ smrti, tedy například i uzavřením dědické smlouvy.

Hlavním cílem mé práce je analýza současné úpravy dědické smlouvy a následná komparace s ostatními dědickými tituly. Dalším úkolem je rozlišení kladů a záporů dědické smlouvy a zhodnocení jejího dosavadního využití v praxi.

Díky tomu, že se dědická smlouva, v současné podobě, v našem právním řádu nevyskytuje dlouho, je zpracování tématu kvantitativně spíše průměrné. Mými hlavními zdroji budou zákony, které danou problematiku upravují a komentáře k nim, monografie zabývající se dědickým právem a články, které byly publikovány v odborných periodikách.

Vzhledem k vymezení tématu, stanovenému rozsahu diplomové práce a požadavku přehlednosti, je diplomová práce strukturována následujícím způsobem. Práce začíná tímto úvodem, po němž následuje celkem sedm samostatných kapitol a závěr, kde jsou shrnuty nejdůležitější myšlenky této práce. V první kapitole vymezím pojem dědického práva a jeho hlavních zásad, což je nezbytné pro uvedení dědické smlouvy do kontextu. Ve druhé kapitole se budu věnovat předpokladům, které musí být splněny, aby k dědění mohlo dojít. Ve třetí kapitole představím stručný historický vývoj dědické smlouvy v novodobých dějinách. Čtvrtá kapitola bude patřit současné úpravě dědické smlouvy v našem právním řádu a její analýze. V páté kapitole nastíním právní úpravu ostatních dědických titulů, abych je mohl následně v šesté kapitole komparovat s dědickou smlouvou. V poslední, sedmé kapitole, budu demonstrovat možné užití dědické smlouvy na modelovém příkladu a také zhodnotím data, která jsem získal od Notářské komory ČR, o počtu uzavřených dědických smluv od přijetí současné úpravy.

S ohledem na výše uvedené si tedy stanovuji následující výzkumné otázky: Jak se vyvíjela právní úprava dědické smlouvy? Čím je charakteristická a čím se liší od ostatních způsobů dědění? Jaké výhody/nevýhody přineslo její znovuzavedení do našeho právního řádu?

1 Dědické právo

1. 1 Pojem

Dědickou smlouvou, která je institutem dědického práva, si musíme nejprve obecně zařadit do systému práva. Nejvýznamnějším členěním práva z hlediska vztahů, které jsou předmětem nebo výsledkem právní regulace, je rozdělení na právo veřejné a soukromé.¹ Toto třídění má svůj historický původ v římském právu, kdy se rozlišovalo *ius publicum*, které se zabývalo věcmi zájmů římského státu jako celku a *ius privatum*, které se zabývalo záležitostmi jednotlivců a jejich soukromými zájmy.²

Pro rozlišení soukromého a veřejného práva je v současné době nejvýznamnější tzv. organická teorie, kdy veřejnoprávní povahu mají ty právní vztahy a je regulující právní normy, v nichž jeden ze subjektů je orgán veřejné moci, který na základě zákona a v jeho mezích rozhoduje o právech a povinnostech fyzických a právnických osob. Ostatní právní vztahy a právní normy mají soukromoprávní povahu.³ Ústavní soud ČR se ale ve svých rozhodnutích často opírá i o teorii mocenskou, která rozlišuje právo veřejné a soukromé podle toho, zda účastníci právního poměru jsou k sobě navzájem ve vztahu nadřízenosti a podřízenosti. Jako příklad uveďme jeden z jeho nálezů, ve kterém se podává, že „*Věřnou mocí se rozumí taková moc, která autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, ať již přímo, nebo zprostředkovaně. Subjekt, o jehož právech a povinnostech rozhoduje orgán veřejné moci, není v rovnoprávném postavení.*“⁴

Ze zmíněných teorií nám vyplývá, že dědické právo řadíme do oblasti soukromoprávní, i když se nám v těchto vztazích objevuje i veřejnoprávní prvek, kdy hovoříme o tzv. ingerenci veřejné moci. Jedná se o jednu ze zásad dědického práva, která spočívá v tom, že dědické řízení je zahájeno z moci úřední, kdy soud pověří notáře, který pak v dědickém řízení vystupuje jako soudní komisař.⁵ S nabytím dědictví je tedy obligatorně spojeno řízení o pozůstalosti a následné vydání usnesení o dědictví, kterým se deklarují právní vztahy s účinností ke dni zůstavitelovi smrti.⁶

1. 2 Právní úprava

Právní teorie dříve vycházela z rozlišování dědického práva na dědické právo v objektivním a subjektivním smyslu. Objektivní dědické právo bylo vymezeno jako souhrn právních norem

---

¹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. s. 100

² ŠVESTKA, Jirí a kol. *Občanské právo hmotné. Díl první: obecná část*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. s. 30

³ Tamtéž s. 31

⁴ náleží Ústavního soudu ze dne 1. prosince 1998, sp. zn. I. ÚS 41/98

⁵ HURDÍK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. s. 227

⁶ FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník: komentář. IV Dědické právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 3

upravujících přechod práv a povinností zůstavitele na jiné subjekty, což jsou především dědicové a odkazovníci. Dále pak např. vypravitel pohřbu, věřitelé zůstavitele, eventuálně stát. Subjektivním vymezením se rozumělo oprávnění určitého subjektu stát se dědicem po zůstaviteli.

Současná právní úprava vychází z definice, kdy podle § 1475 OZ je dědické právo právem na pozůstalost nebo na poměrný podíl z ní. Toto vymezení je ale poněkud nepřesné, neboť: „*Dědické právo není právem na pozůstalost bez dalšího, dědické právo je jen titulem k nabytí pozůstalosti, neboť zůstavitelovým dědicem se stává a dědictví nabyvá jen ten, o němž to stanoví pravomocné rozhodnutí soudu, tj. ten, komu bylo usnesením o dědictví potvrzeno nabytí dědictví. Z tohoto pohledu by bylo vhodné dědické právo definovat jako titul k nabytí pozůstalosti nebo části z ní.*“⁷

Základní právní předpisy, ze kterých dědické právo vychází, můžeme rozdělit do dvou kategorií, z pohledu práva hmotného a procesního. Hmotné právo vyjadřuje souhrn právních norem, které stanoví svým adresátům subjektivní práva a povinnosti. V oblasti dědického práva je základním hmotně-právním předpisem občanský zákoník.⁸ Postup, jak se těchto práv domoci nebo jak vymoci povinnosti reguluje procesní právo.⁹ Mezi základní procesně-právní předpisy důležité pro dědické právo řadíme občanský soudní řád, zákon o zvláštních řízeních soudních a notářský řád včetně notářského tarifu.¹⁰

Nejvíce se budu věnovat hmotně-právnímu zakotvení dědické smlouvy jako součásti dědického práva, které je obsaženo v občanském zákoníku.¹¹ Konkrétně ve třetí části, která se věnuje absolutním majetkovým právům a její hlavě třetí. Obecně jsou za absolutní majetková práva označována taková, která působí vůči každému. Jsou to taková práva, kterých se jejich subjekt nemusí dovolávat, ale soud k nim vždy přihlédně ze zákona. Z toho je také vyvozena jejich kogentní úprava, kdy se strany, pokud to zákon výslovně nepřipouští, nemohou od zákonné úpravy odchýlit.¹²

Dědické právo je v současnosti upraveno v § 1475 až § 1720 OZ. Na místě je poznamenat, že oproti předchozí úpravě v občanském zákoníku¹³, který byl platný do 31. 12. 2013, došlo k nárůstu počtu paragrafů z 27 na současných 245, což je značné rozšíření.

⁷ FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník: komentář. IV Dědické právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 4

⁸ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. s. 105

¹⁰ zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů

vyhláška č. 196/2001 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif)

¹¹ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹² NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. s. 11

¹³ zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Tento nárůst je způsoben mimo jiné tím, že se do oblasti dědického práva vrací spousta tradičních institutů, které byly v předchozím občanském zákoníku zcela vypuštěny. Zejména dědická smlouva, zřeknutí se dědického práva, odkaz apod. Vzhledem k tomu, že současná úprava dědického práva vychází především z respektu k vůli zůstavitele, bylo také třeba rozšířit počet zákonných ustanovení, aby mohly být jednotlivé instituty upraveny podrobněji.¹⁴

1. 3 Hlavní zásady dědického práva

Dědické právo je založeno na několika zásadách a principech. Mezi nejvýznamnější patří zásada zachování hodnot, rovnosti dědiců, univerzální sukcese a zásada volnosti dědice přijmout nebo odmítnout dědictví. Značný význam má také princip autonomie vůle zůstavitele, se kterým je spojena zásada povinnosti jeho vůli respektovat.¹⁵

Zmíněné zásady nyní stručně vysvětlím, protože mi pomohou pochopit obsah a smysl právních norem, které budu v souvislosti s dědickým právem rozebírat. Budou také sloužit jako určitý návod při interpretaci nejasných ustanovení.

Zásada zachování hodnot sleduje solidaritu předků a potomků a právní kontinuitu. Zůstavitel byl účastníkem rozličných právních vztahů, jejichž osud je třeba po jeho smrti vyřešit.¹⁶ Jde o zachování majetkových hodnot do budoucna, pro další generace.¹⁷ Tato zásada platí nejen pro věci hmotné podstaty, ale např. i u předmětů duševního vlastnictví. Dle dřívější úpravy zanikaly práva a povinnosti věřitele nebo dlužníka, pokud byly vázány výlučně na jeho osobu, jeho smrtí. Dnes, dle § 1475 odst. 2 OZ, pozůstalost tvoří i práva a povinnosti vázány výlučně na osobu zůstavitele, pokud byly jako dluh uznány nebo pokud byly uplatněny u orgánu veřejné moci. Jako příklad můžeme uvést přechod práva na bolestné, tedy obecně práva vázaného výlučně na osobu zůstavitele, pokud bylo žalováno nebo uznáno.

Zásada rovnosti dědiců je vyjádřením stejného postavení dědiců, ve smyslu, že žádný z nich nemůže být zvýhodněn nebo naopak znevýhodněn z důvodu svého pohlaví, rasy, politického přesvědčení apod.¹⁸

Mezi důležité patří zásada tzv. univerzální sukcese. Smyslem této zásady je, že na dědice přechází majetek jako celek. Jde o zajištění právní i ekonomické kontinuity a jistoty. Dědic si tedy

---

¹⁴ BEDNÁŘ, Václav. Dědické právo v novém občanském zákoníku: nad novým kodexem soukromého práva. *Obchodní právo*, 2012, roč. 21, č. 5, s. 162

¹⁵ HURDÍK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. s. 275-277

¹⁶ FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník: komentář. IV/ Dědické právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 3

¹⁷ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku: praktická příručka*. Praha: Leges, 2015. s. 13

¹⁸ HURDÍK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. s. 275-276

nemůže zvolit, že by přijal pouze aktiva a pasiva by odmítl.¹⁹ Jinak řečeno, děděním nepřechází na dědice jen majetková práva, ale i dluhy zůstavitele. Nepřihlíží se přitom k tomu, zda byl o všech právech a povinnostech zemřelého dostatečně a pravdivě informován. Za ochranu lze v tomto ohledu považovat tzv. výhradu soupisu pozůstalosti.²⁰ Tomuto institutu se blíže věnuji ve druhé kapitole, stejně jako zásadě volnosti dědice přijmout nebo odmítnout dědictví.

Posledním důležitým principem, který v této kapitole vysvětlím, je princip autonomie vůle zůstavitele. Ten spočívá jednak ve volnosti při volbě dědice a dále v rozšíření forem pořízení pro případ smrti. Oproti minulé úpravě (OZ64) se současné možnosti rozšířily o dědickou smlouvu a dále např. o dovětek nebo závět' s úlevami. Tento princip je ovšem omezen právem nepominutelných dědiců na povinný díl. Tím je i částečně zasaženo do zásady rovnosti dědiců, když je tato skupina zvýhodněna.²¹

---

¹⁹ HORÁK, Ondřej. *Absolutní majetková práva z historicko-srovnávací perspektivy: vybrané otázky*. Praha: Leges, 2017. s. 122

²⁰ FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník: komentář. IV Dědické právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 3

²¹ Tamtéž, s. 4

2 Předpoklady dědění

Mezi předpoklady vzniku dědického práva patří smrt člověka, existence pozůstalosti, způsobilý dědic a některý z dědických titulů.²² Jednotlivým dědickým titulům, mezi které řadíme dědickou smlouvu, závěť a dědění ze zákona se věnuji v samostatných kapitolách. Ostatní předpoklady nyní rozeberu.

2.1 Smrt

Smrt zůstavitele je jedním ze základních předpokladů vzniku dědického práva. Nejčastěji je smrt prokazována veřejnou listinou vystavenou po prohlédnutí těla mrtvého, kterou označujeme jako úmrtní list. Tuto veřejnou listinu většinou vyhotovuje matriční úřad, v jehož správním obvodu fyzická osoba zemřela, nebo v jehož obvodu byla zemřelá osoba nalezena. Pokud ale dojde k úmrtí občana České republiky v zahraničí, je nutné, aby úmrtní list vydal Úřad městské části Brno-střed, který v této oblasti působí jako tzv. zvláštní matrika. O zápis do této matriky se nejčastěji žádá u zastupitelského úřadu ČR ve státě, ve kterém k úmrtí došlo, kdy se připojí cizozemský úmrtní list a doklad o českém státním občanství.

Dalším způsobem, kterým může být smrt osoby prokázána, je rozsudek soudu, kterým soud prohlásí člověka za mrtvého. Zde pak rozlišujeme tzv. důkaz smrti a domněnku smrti. Pokud jde o důkaz smrti ve smyslu § 26 odst. 2 OZ, soud prohlásí člověka za mrtvého, jestliže není možné tělo mrtvého prohlédnout stanoveným způsobem, a to i bez návrhu. Jedná se o případy, kdy člověk byl účasten takové události, že se s ohledem ke všem okolnostem jeví jeho smrt jako jistá, i když se nepodařilo nalézt tělo nebo alespoň identifikovat ostatky. Jako příklad mohu uvést leteckou havárii nebo přírodní katastrofu.²³

U domněnky smrti, soud, vždy na návrh osoby, která na tom má právní zájem, prohlásí za mrtvého člověka, o němž lze mít důvodně za to, že zemřel. Ve svém rozhodnutí pak také zároveň určí den, který je považován za den smrti.²⁴ Zde rozlišujeme dvě relativně samostatná řízení, která se u domněnky smrti užívají. Jedná se o řízení o prohlášení člověka za nezvěstného a řízení o prohlášení člověka za mrtvého. Zkráceně lze říci, že pokud byl člověk prohlášen nejprve za nezvěstného, lze jej prohlásit za mrtvého nejdříve po uplynutí pěti let od konce roku, v němž došlo k prohlášení za nezvěstného.²⁵ Pokud ale dochází rovnou k řízení o prohlášení člověka za mrtvého, lze tak učinit nejdříve po uplynutí sedmi let od konce roku, v němž se objevila poslední zpráva, ze

---

²² HURDÍK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. s. 279

²³ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 1-2

²⁴ § 71 OZ

²⁵ § 73 OZ

které lze usuzovat, že byl ještě na živu.²⁶ Je zde tedy rozdíl ve lhůtách, v nichž lze o smrti touto právní fikcí rozhodnout.

2. 2 Pozůstalost

Dalším z předpokladů je existence pozůstalosti, tedy majetku, který může přejít na dědice. Zde musíme rozlišit pojmy pozůstalost a dědictví. Základním rozdílem je subjektivní vztah dědice k těmto institutům. Celé jmění zůstavitele označujeme jako pozůstalost. Část, která přechází na dědice v rámci řízení o pozůstalosti, pak nazýváme dědictví.²⁷

Jak již výše zmíněno, do dědictví spadají jak aktiva, tak pasiva zůstavitele a proto není možné, aby dědic přijal pouze aktiva a pasiva odmítl. To vše v duchu zásady univerzální sukcese. V souvislosti s pozůstalostí je v dědickém právu upraven tzv. soupis pozůstalosti, který slouží především k ochraně dědiců, ale i případných věřitelů. Jde o zjištění pozůstalostního jmění a určení čisté hodnoty majetku v době smrti zůstavitele. Tento institut se uplatní především v případě, když dědic uplatní výhradu soupisu, přičemž toto právo může uplatnit do jednoho měsíce ode dne, kdy byl o tomto právu informován soudem.²⁸ Vyrozumění o právu na výhradu soupisu je soudem poskytováno ve formě usnesení, proti kterému není přípustné odvolání. V tomto usnesení je dědic poučen o možnosti výhradu uplatnit, jakým způsobem tak učinit a jaké jsou následky, pokud ji neuplatní.²⁹ Pokud dědic prohlásí, že výhradu soupisu neuplatňuje, své rozhodnutí již následně nemůže změnit. Jestliže soupis pozůstalosti není proveden, hradí dědic dluhy zůstavitele v plném rozsahu, nikoliv jen do výše ceny nabytého dědictví. Pokud je více dědiců, kteří neuplatnili výhradu soupisu, hradí dluhy zůstavitele společně a nerozdílně. Riziko úhrady dluhů v plné výši hrozí také v případě, kdy dědic vědomě do soupisu pozůstalosti neuvede některé předměty z pozůstalosti, přičemž věřiteli se podaří existenci těchto věcí prokázat.³⁰

2. 3 Způsobilý dědic

Dědicem se ve smyslu § 1475 odst. 3 OZ rozumí ten, komu náleží dědické právo. Obecně může být dědicem jak fyzická tak i právnická osoba, popř. stát. Musí se však jednat o osobu s právní osobností, tedy takovou, která má způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti.³¹

---

²⁶ § 74 NOZ

²⁷ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 2-3

²⁸ HURDÍK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. s. 280

²⁹ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 235

³⁰ HURDÍK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. s. 280

³¹ § 15 OZ

Pokud jde o fyzické osoby, jejich způsobilost stát se dědicem vzniká narozením. I na počaté dítě se přitom hledí jako na narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům. Toto počaté a dosud nenarozené dítě označujeme jako tzv. nasciturus. Podmínkou, aby mohlo takové dítě nabýt dědictví je, že se narodí živé. Pokud se totiž narodí mrtvé, hledí se na něj, jako by nikdy nebylo.³²

Právnícké osoby nabývají právní osobnost jejich vznikem a pozbývají jejich zánikem, přičemž vznik a zánik právníckých osob je stanoven pro každou jejich formu zákonem. Právnícké osoby jsou obecně definovány v § 20 odst. 1 OZ jako organizované útvary, o kterých zákon stanoví, že mají právní osobnost, nebo jejichž právní osobnost zákon uzná. Zákon umožňuje, že se dědicem může stát i právnícká osoba, která má teprve vzniknout. Taková osoba je způsobilým dědicem, pokud vznikne nejpozději do jednoho roku od smrti zůstavitele.³³

V užším slova smyslu pak můžeme říci, že dědicem je osoba, která není dědicky nezpůsobilá, nebyla vyděděna, dědictví neodmítla a svědčí jí některý dědický titul.³⁴ Tyto atributy nyní rozeberu podrobněji.

2. 3. 1 Dědická nezpůsobilost

Dědickou nezpůsobilost upravuje § 1481 OZ, který stanoví, že „*dědicky nezpůsobilý je ten, kdo se dopustil úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženého činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl. Dále pak ten, který projev poslední vůle zůstaviteli překažil nebo jeho poslední pořázení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul.*“ Dále se pak za dědicky nezpůsobilého považuje dle § 1482 odst. 1 manžel zůstavitele, který se vůči němu dopustil domácího násilí, pokud v den zůstavitelovi smrti probíhá na jeho návrh řízení o rozvod manželství, právě z důvodu domácího násilí. Poslední skupinou, která je dědicky nezpůsobilou ve smyslu § 1482 odst. 2, jsou rodiče, kteří byli zbaveni rodičovské odpovědnosti proto, že ji nebo její výkon zneužívali nebo z vlastní viny vážným způsobem zanedbávali.

2. 3. 2 Vydědění

Osoba, která by za normálních okolností byla způsobilá dědit, může být zůstavitelem vyděděna. Vydědění se však vztahuje pouze na tzv. nepominutelné dědice, což jsou děti zůstavitele, a pokud nedědí ony, tak jejich potomci.³⁵ U vydědění je zapotřebí aktivního jednání zůstavitele, kterým ze zákonných důvodů případného dědice vydědí z jeho práva na povinný díl, popř. jej v jeho

---

³² HURDÍK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. s. 280

³³ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 55-56

³⁴ Tamtéž, s. 4

³⁵ § 1643 OZ

právu zkrátí. Zákonné důvody pro vydědění vyplývají z § 1646 OZ. Jde např. o situace, kdy dědic neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nouzi, neprojevuje o zůstavitele opravdový zájem, jaký by projevovat měl nebo to, že vede trvale nezřízený život. Dle § 1649 OZ lze prohlášení o vydědění učinit stejným způsobem, jakým se pořizuje závět', tedy ve spojení s § 1532 OZ, bude prohlášení o vydědění vyžadovat písemnou formu, pokud nebyla pořizena s úlevami. Rozdíl oproti dědické nezpůsobilosti tkví v tom, že u vydědění je zapotřebí aktivního jednání zůstavitele a dále, že se vydědění automaticky vztahuje i na potomky vyděděného dědice, pokud zůstavitel neprojevuje jinou vůli.³⁶ Pokud by chtěl zůstavitel vyloučit nebo zkrátit zákonný dědický podíl u jiných svých dědiců v zákonné posloupnosti, může tak učinit pořízením pro případ smrti, které však nebude mít právní charakter vydědění. Může tak učinit například v závěti.³⁷

2. 3. 3 Odmítnutí dědictví

Dědic, který je způsobilý dědit, má v rámci své autonomie vůle právo dědictví odmítnout. Jde o jednostranné právní jednání dědice učiněné po smrti zůstavitele. Soud nejprve usnesením vyrozumí každého, o němž lze mít za to, že je dědicem o jeho dědickém právu. Poučí ho o možnosti toto dědictví odmítnout a také o následcích tohoto jednání. Dědictví pak lze odmítnout do jednoho měsíce ode dne, kdy soud dědice o tomto právu poučil. Dědic se musí výslovně vyjádřit, že dědictví odmítá a to buď ústně do protokolu soudu, nebo písemně.³⁸ Smluvní dědic může dědictví odmítnout pouze v případě, pokud to není dědickou smlouvou vyloučeno.³⁹

---

³⁶ HURDÍK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. s. 280-281

³⁷ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. s. 111

³⁸ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 232

³⁹ § 1485 OZ

3 Historický vývoj dědické smlouvy

3.1 Všeobecný zákoník občanský (1811)

Dědická smlouva není žádné novum. První zmínky o tomto institutu se objevují ve Všeobecném občanském zákoníku (VOS). Ten je známý také jako ABGB, z německého Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch. Byl vyhlášen pro všechny země kromě Uher, ze kterých se v roce 1811 skládalo rakouské mocnářství, jehož součástí jsme byli v tehdejší době také my, jako dnešní Česká republika. ABGB patřil ve své době ke třem stěžejním civilním zákoníkům v evropském kontextu. O jeho propracovanosti vypovídá především doba jeho platnosti, když s drobnými změnami na našem území platil až do roku 1950. V Rakousku dokonce v novelizovaném znění platí dodnes.⁴⁰

VOS má pro české civilní právo mimořádný význam nejen s ohledem na dobu jeho platnosti, ale také proto, že byl jedním z hlavních inspiračních zdrojů při přípravě vládního návrhu československého občanského zákoníku z roku 1937. Ten pak dále sloužil jako jedna z hlavních předloh pro vytvoření současné úpravy. Zejména kvůli jeho filozofickému duchu, který byl postaven na respektu k lidské svobodě a rozumu člověka.⁴¹

Všeobecný občanský zákoník byl založen na třech základních dědických titulech. Dle § 533 VOS se jednalo o závět', dědickou smlouvu a dědění ze zákona. Základní vymezení dědické smlouvy obsahoval § 1249 VOS, kdy právo dovolovalo určitým osobám, aby uzavřely smlouvu, kterou jeden kontrahent slibuje budoucí pozůstalost nebo její část a druhý slib přijímá. Všeobecný zákoník však umožňoval uzavřít dědickou smlouvu pouze mezi manželi, či snoubenci.⁴² Mezi snoubenci pak pouze s odkládací podmínkou, že se stanou manželi.⁴³ Ustanovení § 602 VOS znělo: *„Dědické smlouvy o celé pozůstalosti nebo o poměrném jejím dílu mohou být platně sjednány jen mezi manželi. Předpisy o tom jsou obsaženy v hlavě o smlouvách svatebních“*

V hlavě o smlouvách svatebních se dědické smlouvě věnovaly § 1249 až § 1254 VOS. Pro její platnost bylo zapotřebí, aby byla zřízena písemně se všemi náležitostmi, jako u písemné závěti. Nesvéprávný manžel mohl přijmout jemu slíbenou pozůstalost, jen pokud mu nebyla ke škodě. Pokud však šlo o jeho vlastní pořízení o pozůstalosti, tak bez schválení soudu bylo platné pouze tehdy, když bylo platnou závětí.⁴⁴

---

⁴⁰ SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. s. 16

⁴¹ KUKLÍK, Jan. Všeobecný občanský zákoník v československém právu 1918-1950. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *200 let ABGB - od kodifikace ke rekodifikaci českého občanského práva*. Praha: Leges, 2011, s. 96

⁴² § 1249 VOS

⁴³ FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník: komentář. IV Dědické právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 280

⁴⁴ § 1250 VOS

Zůstavitel musel mít způsobilost k pořízení pro případ smrti v době projevu. Její nedostatek nemohl být nijak obejit či doplněn. Šlo-li o způsobilost smluvního dědice, vyžadovala se dědická způsobilost v okamžiku nápadu. Obsahově bylo neplatné každé nařízení, jímž se porušoval nárok nepominutelného dědice.⁴⁵

Dále byl upraven účinek smlouvy, kdy dědická smlouva, byť vložena do veřejných knih, nebránila manželce, aby nakládala se svým majetkem podle libosti. Smluvní dědic nemohl, nepřezil-li zůstavitele, své právo převést na jiného, ani se domáhat zajištění budoucího dědictví.⁴⁶

Důležité pravidlo bylo zakotveno v § 1253 VOS, kdy: „*Smlouvou dědickou se nemůže manžel úplně vzdát práva pořizovacího. Čistá čtvrtina, na které nesmí váznout ani povinný díl někomu příslušející, ani jiný dluh, zůstává podle zákona vždy volná, aby o ní zůstavitel podle své vůle učinil poslední pořízení. Nepořídil-li zůstavitel o ní, nepřipadá přesto dědici smluvnímu, byť i mu byla slíbena pozůstalost celá, nybrž připadne dědicům zákonným.*“

Ohledně zániku bylo v § 1254 VOS stanoveno, že dědickou smlouvu nelze odvolat na újmu manžela, se kterým byla sjednána, a že může být zrušena jen podle předpisů zákona. Druhá věta stejného ustanovení se týkala i nepominutelných dědiců, kterým příslušely tatáž práva jako proti jinému poslednímu pořízení.

3. 2 Vládní návrh z roku 1937

Po vzniku československého státu 28. října 1918, došlo tzv. recepční normou k převzetí všech právních předpisů rakousko-uherské monarchie. Pro české země tedy i ABGB z roku 1811 v novelizované podobě. Tím ovšem nastal v unitárním československém státě zvláštní právní dualismus, když v českých zemích platilo rakouské právo a na Slovensku a Podkarpatské Rusi právo uherské. Proto se začalo téměř okamžitě uvažovat o novelizaci a v roce 1919 byly na Ministerstvu spravedlnosti zahájeny přípravné práce. Výsledky byly ovšem nepatrné, neboť se v oblasti unifikace a novelizace občanského práva vedly spíše diskuze. K posunu došlo až v roce 1937, kdy bylo na unifikačním sjezdu oznámeno, že se vydá nový občanský zákoník. V následných legislativních pracích se ale začala projevovat značná nervozita z vyhocené politické situace. Ohlasy na tento návrh byly navíc poměrně kritické, takže jednání ve výborech Národního shromáždění začala váznout. Přišel rok 1938 a s ním mnichovský diktát, který pak zcela znemožnil jakoukoliv unifikaci práva. Práce na novém kodexu tak byly definitivně pohřbeny.⁴⁷ Tento vládní návrh se tedy nikdy

---

⁴⁵ ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 5.* Praha: Codex, 1998. s. 557

⁴⁶ § 1252 VOS

⁴⁷ SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů.* Ostrava: Key Publishing, 2012. s. 18-20

nestal platným, a proto o něm můžeme hovořit pouze v teoretické rovině. Nicméně institut dědické smlouvy v něm obsažen byl. Navíc, jak již výše zmíněno, tento vládní návrh byl i značným inspiračním zdrojem pro současný občanský zákoník. Proto jej ve výčtu historického vývoje dědické smlouvy nemůžu vynechat.

O dědické smlouvě, jako o jednom z institutů dědického práva, se stanoví v § 380 OZ37: „*Dědické právo se zakládá na smlouvě dědické, na závěti nebo na poměru rodinném (zákonná posloupnost).*“ Podrobněji byla úprava dědické smlouvy obsažena v § 441 - § 451 OZ37. Zmíním zde pouze ty nejdůležitější a nejzajímavější. Smlouvu bylo možné uzavřít opět pouze mezi manželi nebo snoubenci. Mezi snoubenci byla platná jen tehdy, došlo-li mezi nimi k uzavření manželství.⁴⁸ K platnosti smlouvy bylo zapotřebí notářského zápisu.⁴⁹ Pro dnešní úpravu je důležitý § 443 OZ37, který zněl: „*Je-li smlouva dědická neplatná z toho důvodu, že nebyly zachovány obřadnosti pro ni předepsané, může mít přes to platnost posledního pořízení, jsou-li jinak splněny veškeré obřadnosti takového pořízení.*“

Smlouva manželům nebránila v tom, aby se svým majetkem nakládali podle libosti.⁵⁰ Opět se smlouvou nedalo pořídit o celé pozůstalosti, když čtvrtina pozůstalosti musela zůstat volná. Pokud chtěl zůstavitel zanechat smluvnímu dědici i tuto čtvrtinu, mohl tak učinit jen zvláštním posledním pořízením.⁵¹ Pro zánik dědické smlouvy platily všeobecné předpisy, které upravovaly zánik jiných smluv.⁵² Nově bylo stanoveno pravidlo, kdy podle § 450 OZ37 mohl zůstavitel dědickou smlouvu zrušit posledním pořízením, pokud se dědic dopustil něčeho, co bylo důvodem rozluky manželství z jeho viny. Pro případ že došlo na rozvod nebo rozluku, platila tato pravidla: „*není-li ve smlouvě ustanoveno jinak: Dobrovolný rozvod se dědické smlouvy nedotýká. Jsou-li nedobrovolným rozvodem vinny strany obě nebo není-li jím vinna strana žádná, může každá odvolat dědickou smlouvu jednostranným posledním pořízením. Je-li nedobrovolným rozvodem vinna jen strana jedna, má na toto právo jen strana nevinná. Rozluka dědickou smlouvu sice ruší, ale povolání nevinného manžela zůstává v platnosti.*“⁵³

3. 3 Střední občanský zákoník (1950)

Po první světové válce navázalo Československo na právní stav před mnichovským diktátem. Platil tedy novelizovaný VOS. V roce 1945 ale vyhráli parlamentní volby komunisté a v budovatelském programu vlády bylo přijetí nové československé ústavy, která by více korespondovala s jejich přesvědčením.

---

⁴⁸ § 441 OZ37

⁴⁹ § 442 OZ37

⁵⁰ § 446 OZ37

⁵¹ § 447 OZ37

⁵² § 449 OZ37

⁵³ § 451 OZ37

Následné znárodnování potřebovalo svůj právní rámec, a proto bylo zapotřebí změn i v oblasti občanského práva. Šlo o vytvoření takového právního stavu, který by lépe umožnil prosadit totalitní tendence komunistické vlády. Tím pak zlikvidovat sto let budované demokratické základy právního řádu. Tento občanský zákoník, nazýván jako tzv. střední kodex, byl následně přijat 25. října 1950, s účinností od 1. ledna 1951.⁵⁴

Vnucená sovětizace našeho právního řádu se na tomto kodexu znatelně projevovala. Zákoník po přijetí sice v rozsáhlé míře respektoval soukromé vlastnictví a upravoval některé smluvní typy, ale ty byly později důsledně potlačovány.⁵⁵ Docházelo totiž ke kritice tzv. buržoazního práva, pro které bylo charakteristické soukromé vlastnictví. Pro socialistické právo bylo naopak charakteristické vlastnictví státní ve formě tzv. socialistického vlastnictví.⁵⁶

Dědické právo bylo upraveno v § 509 až § 561 OZ50. Úprava dědické smlouvy, v tomto kontextu logicky, převzata nebyla. Navíc, přijetím tohoto zákoníku pozbyly platnosti veškeré dřívější platně uzavřené dědické smlouvy.⁵⁷ Dědilo se tedy pouze ze zákona, ze závěti nebo z obou těchto důvodů.⁵⁸ Autonomii vůle nebyl dáván přílišný prostor. Navíc jedna ze zásad tohoto zákoníku zní zcela výmluvně - odstranění přednosti zájmů jednotlivců před zájmy společnosti.⁵⁹

Ze systematiky i ze znění samotných ustanovení lze vyčíst, že preferováno bylo dědění dle zákonné posloupnosti. Tato úprava obsahovala pouze tři dědické skupiny, kdy ve třetí, zůstaviteli nejvzdálenější příbuzenské skupině, dědili stejným dílem zůstavitelovi sourozenci a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti.⁶⁰ Pokud tedy žádná taková osoba nebyla, přičemž zůstavitel nepořídil závět', dědictví připadlo státu.⁶¹ Lze usuzovat, že k situacím kdy se stal dědicem stát, docházelo nepoměrně častěji než v současné době, kdy máme dědických skupin šest.

3. 4 Občanský zákoník (1964)

Přesto, že v tomto zákoníku nebyla dědická smlouva obsažena, zmíním jej pro dokreslení celého vývoje občanského práva a spolu s ním i vývoje dědické smlouvy na našem území. Navíc, v některých pasážích své práce odkazují na jeho novelizované znění, kdy upozorňují na změny, které s sebou jeho nástupce do právního řádu přinesl.

---

⁵⁴ SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. s. 20

⁵⁵ SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Civilní kodexy 1811, 1950, 1964*. Brno: Doplněk, 1993. s. 293

⁵⁶ VOJÁČEK, Ladislav a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. s. 411

⁵⁷ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. s. 42

⁵⁸ § 461 OZ50

⁵⁹ SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. s. 22-23

⁶⁰ § 475 OZ50

⁶¹ § 462 OZ50

V souvislosti s přípravou a přijetím ústavy v roce 1960 se začalo uvažovat o vytvoření nového občanskoprávního kodexu, který byl následně v roce 1964 přijat. Dědické právo se dočkalo určitých změn, když do třetí skupiny řadil zůstavitelovi sourozence a ty, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti. Další změnou bylo vypuštění úpravy alografní formy závěti. Závěť se tedy dala pořídit pouze vlastní rukou nebo ve formě notářského zápisu.⁶²

K zásadnějším změnám z pohledu tématu této práce v následujícím období nedošlo, a proto přeskočím až do období po listopadu roku 1989. Po sametové revoluci, která vedla k pádu komunistického režimu a přeměně politického zřízení na pluralitní demokracii, musel občanský zákoník projít rozsáhlou novelizací. Vzhledem ke změněným společenským, politickým a hospodářským podmínkám bylo zcela zřejmé, že dosavadní občanský zákoník novým poměrům nemůže vyhovět.⁶³ Od devadesátých let 20. stol. byl proto občanský zákoník změněn desítkami novel. K jeho poslední novelizaci došlo na základě zákona č. 202/2012 Sb., s účinností od 1. září 2012. K tomuto znění se ve srovnávání předchozí a současné úpravy dále vyjadřuji.

Jak již výše zmíněno, institut dědické smlouvy bychom zde hledali marně. Dědilo se ze zákona, ze závěti nebo z obou těchto důvodů.⁶⁴ Dědické skupiny se alespoň rozšířili, když bylo myšleno i na vzdálenější příbuzné zůstavitele. V nejvzdálenější, čtvrté skupině, dědili stejným dílem zůstavitelovi prarodiče, a pokud nedědil žádný z nich, dědily stejným dílem jejich děti (strýcové a tety).⁶⁵ Nově bylo dědění ze zákona rozšířeno i o partnera, ve smyslu zákona o registrovaném partnerství⁶⁶, který stejně jako manžel zůstavitele dědil v první dědické skupině společně s dětmi rovným dílem.⁶⁷

3. 5 Nový občanský zákoník (2014)

Od devadesátých let se začalo diskutovat o potřebě další rekodifikace. V tomto ohledu byl zásadní začátek roku 2000, kdy tehdejší ministr spravedlnosti, Otakar Motejl, inicioval obnovení prací na osnově občanského zákoníku. Po vypracování věcného záměru začaly práce na paragrafovém znění a v roce 2002 byla ustavena rekodifikační komise, přičemž do řad jejích členů byly postupně přibrány desítky odborníků, právních teoretiků a praktiků ze všech oblastí soukromého práva. V následujících letech dále docházelo k diskuzím a revizím. V dubnu 2011 byl návrh občanského zákoníku odeslán Legislativní radě vlády ČR, následovalo schválení Vládou ČR

---

⁶² VOJÁČEK, Ladislav a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. s. 457

⁶³ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR. 2013. s. 8

⁶⁴ § 461 OZ64

⁶⁵ § 475a OZ64

⁶⁶ zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství

⁶⁷ § 473 OZ64

a odeslání do Poslanecké sněmovny, Senátu a nakonec k podpisu prezidentovi ČR.⁶⁸ Výsledek celé této práce, byl tedy po více než dekádě vtělen do zákona č. 89/2012 Sb., nového občanského zákoníku, který nabyl účinnosti 1. 1. 2014 a díky kterému se do českého právního řádu navrátil institut dědické smlouvy.

Občanský zákoník vychází především ze zásady autonomie vůle osob, rovného postavení osob soukromého práva, závaznosti slibu a uzavřené smlouvy, principu poctivosti a dobré víry, ochrana slabší strany a zásadě, že práva patří bdělým.⁶⁹

Právní úprava dědického práva v současném občanském zákoníku se oproti jeho předchůdci výrazně rozrostla. Občanský zákoník z roku 1964 totiž moc nepočítal s tím, že by někdo za svůj život nashromáždil větší majetek, který by chtěl mezi své pozůstalé rozdělit. Současné úprava tedy reaguje na změněné společenské poměry, kdy zůstavitelovi poskytuje daleko větší možnosti.⁷⁰

---

⁶⁸ SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. s. 26

⁶⁹ DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. s. 49

⁷⁰ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. s. 11

4 Současná úprava dědické smlouvy

Přijetím občanského zákoníku se dědická smlouva do českého právního řádu vrací po více než šedesáti letech. Jak již výše zmíněno, naše současná právní úprava rozeznává celkem tři hlavní dědické tituly. Dle § 1476 OZ se dědí na základě dědické smlouvy, závěti a zákona.

Občanský zákoník posílil princip svobodné vůle zůstavitele a proto i ve výčtu dědických titulů uvádí dědickou smlouvu i závět' před zákon. Přednost dědické smlouvy vyplývá nejen ze systematiky zákona, ale především ze skutečnosti, že dědická smlouva je minimálně dvoustranným právním jednáním, které ze své podstaty omezuje možnosti jednostranně měnit či rušit dohodnutý obsah.⁷¹

Při přípravě současného občanského zákoníku byly diskutovány dva možné přístupy, jakým je dědická smlouva upravena v zahraničních zákonících. V Rakousku je uzavření dědické smlouvy umožněno pouze omezenému okruhu osob, když se v rakouském občanském zákoníku, ABGB, v § 1249 stanoví, že dědickou smlouvu o pozůstalosti nebo její části, lze uzavřít jen mezi manželi. Taková smlouva musí být sepsána ve formě veřejné listiny a naplňovat další znaky vyžadované zákonem. Ve švýcarské úpravě je dědická smlouva pojata daleko liberálněji a je možné ji uzavírat i mezi jinými osobami. Ve švýcarském občanském zákoníku, ZGB, se v Čl. 512 podává, že smluvními stranami dědické smlouvy může být kdokoliv a že je možné ji zrušit písemnou dohodou. Pro doplnění zmíním, že dědická smlouva jako jeden z dědických titulů existuje i např. ve Francii, či Německu.

Česká úprava nakonec vychází zejména z úpravy švýcarské, kdy zůstavitel může uzavřít dědickou smlouvu s libovolnou osobou. Zvláštní ustanovení poté platí pro dědickou smlouvu uzavíranou mezi manželi.⁷² Jednotlivé aspekty dědické smlouvy a jejich problematiku nyní rozeberu v této kapitole.

4.1 Základní vymezení dědické smlouvy

Dědická smlouva je dvoustranné právní jednání, kterým zůstavitel povolává bezúplatně nebo za úplatu druhou stranu za dědice své pozůstalosti nebo její části a druhá strana své ustavení za dědice přijímá. Jedná se o smíšený právní útvar mezi smlouvou a závětí, tedy dopadají na ni jak ustanovení o smlouvě, tak o závěti.⁷³

Základní zákonné vymezení dědické smlouvy obsahuje § 1582 odst. 1 OZ, dle kterého *„dědickou smlouvou povolává zůstavitel smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana*

⁷¹ FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník: komentář. IV Dědické právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 281

⁷² BEDNÁŘ, Václav. Dědické právo v novém občanském zákoníku: nad novým kodexem soukromého práva. *Obchodní právo*, 2012, roč. 21, č. 5, s. 166

⁷³ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 202-203

to přijímá.“ Z tohoto ustanovení vyplývá, že dědickou smlouvou mohou být založeny závazkové vztahy v několika variantách. Mohou se lišit jak v subjektech, tak i obsahem.

V základním schématu jsou smluvními stranami dědické smlouvy zůstavitel a smluvní dědic. Obsahem tohoto závazkového vztahu je právní jednání zůstavitele, kterým povolává smluvního dědice za dědice svého majetku a ze strany smluvního dědice jde o přijetí této zůstaviteli nabídky. Je možné i zřízení odkazu, kdy zůstavitel pouze zatíží dědice povinnostmi splnit odkaz ve prospěch odkazovníka.

Další variantou může být dědická smlouva mezi zůstavitelem a odkazovníkem, kde již odkazovník vystupuje jako smluvní strana. Obsahem této smlouvy bude zřízení práva na odkaz. Tato dědická smlouva pak nikomu nezakládá dědické právo, ale pouze pohledávku smluvního odkazovníka vůči dědici, popř. více dědicům. Odkaz totiž zakládá obligační vztah mezi odkazovníkem, který má právo na plnění a dědicem, který je povinen plnit. Tato povinnost bude zatěžovat ty dědice, kterým dědické právo z jakéhokoliv titulu vznikne.

Dědická smlouva ve prospěch třetího může spočívat ve zřízení náhradnictví smluvnímu dědici. Pokud by tedy smluvní dědic nedědil, vznikne dědické právo třetí osobě.

Dále je možné, aby měl zůstavitel zároveň postavení smluvního dědice. Tato možnost je zákonem připuštěna mezi manželi či snoubenci.⁷⁴ Pojednávám o ní více v části věnované dědickým smlouvám mezi manželi.

4. 2 Forma dědické smlouvy a způsobilost ji uzavřít

Pro platné uzavření dědické smlouvy, vyžaduje zákon formu veřejné listiny.⁷⁵ Veřejnou listinou se rozumí listina, vydaná orgánem veřejné moci v mezích jeho pravomoci nebo listina, kterou za veřejnou prohlásí zákon.⁷⁶ Dle § 568 odst. 2 OZ, pokud veřejná listina zachycuje projev vůle osoby při právním jednání a je-li jednajícím podepsaná, zakládá to vůči každému plný důkaz o takovém projevu vůle. Forma veřejné listiny musí být dodržena i při změně dědické smlouvy.⁷⁷

Dle přechodného ustanovení § 3026 odst. 2 OZ se veřejnou listinou rozumí notářský zápis, který sepisuje notář. Jeho formální náležitosti jsou upraveny v § 63 NotŘ. Vychází se z předpokladu, že notář při sepsání dědické smlouvy ověří mj. způsobilost zůstavitele dědickou smlouvou uzavřít. Dědickou smlouvou musejí strany uzavřít výhradně osobním jednáním, takže se k notáři musí dostavit osobně jak zůstavitel, tak druhá smluvní strana. Je vyloučeno, aby se jedna ze stran nechala při uzavření dědické smlouvy zastoupit zmocněncem na základě plné moci. Notář,

---

⁷⁴ FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník: komentář. IV Dědické právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 283-284

⁷⁵ § 1582 odst. 2 OZ

⁷⁶ § 567 OZ

⁷⁷ § 564 OZ

kteřý dědickou smlouvu sepsal, zajistí její zápis do Evidence právních jednání pro případ smrti, kterou vede Notářská komora ČR.⁷⁸

Pokud jde o způsobilost uzavřít dědickou smlouvu, může tak učinit zletilý zůstavitel, který je plně svéprávný.⁷⁹ Tím se člověk stává zletilostí, tedy dovršením osmnáctého roku věku. Plnou svéprávnost lze nabýt i dříve a to přiznáním svéprávnosti nebo uzavřením manželství.⁸⁰ Pro uzavření dědické smlouvy je ovšem potřeba naplnit podmínku zletilosti i svéprávnosti kumulativně. S ohledem na kogentní povahu tohoto ustanovení lze vyslovit, že k uzavření dědické smlouvy nebude způsobilý zůstavitel, který nabyl svéprávnost jiným způsobem než zletilostí.⁸¹ Je ovšem připuštěna výjimka ze zásady plné svéprávnosti, když zákon umožňuje, aby zletilý člověk, jehož svéprávnost byla omezena, platně uzavřel dědickou smlouvu nebo závazek z ní změnil. Takto může učinit se souhlasem opatrovníka.⁸²

4. 3 Omezení věcného rozsahu

Smluvní strany nemohou uzavřít dědickou smlouvu o celé pozůstalosti. Testamentárním nebo zákonným dědicům musí zůstat alespoň jedna čtvrtina zůstavitelem zanechané pozůstalosti, která je dědickou smlouvou nedotčena.⁸³

Dle § 1585 odst. 1 OZ musí „čtvrtina pozůstalosti zůstat volná, aby o ní zůstavitel mohl pořádit podle své zvlášť projevené vůle. Chce-li zůstavitel zanechat smluvnímu dědici i tuto čtvrtinu, může tak učinit závětí.“

Toto ustanovení směřuje k ochraně jak zůstavitele, tak i testamentárních popř. zákonných dědiců. Je ovšem otázkou, proč není toto rozhodnutí ponecháno více na vůli zůstavitele, aby se znalostí poměrů ve své rodině či okruhu blízkých osob rozhodl sám. Zejména v kontextu důrazu na svobodu zůstavitelovi vůle, kterou zdůrazňuje současný občanský zákoník

Problémové je i určení rozhodného okamžiku, ke kterému se toto omezení vztahuje. Výkladem lze dojít závěru, že tímto okamžikem bude doba úmrtí, protože zákon hovoří o pozůstalosti, což je pojem dědického práva. Do smrti zůstavitele se jedná o jeho jmění, nikoliv pozůstalost.⁸⁴

Pokud bude předmět dědické smlouvy vyjádřen jednotlivými věci, nikoliv podílem, vzniká otázka, jestli taková smlouva bude v době jejího posuzování schopna vyhovět požadavku na zachování volné čtvrtiny pozůstalosti. Zůstavitel totiž nemůže při sepisování dědické smlouvy

---

⁷⁸ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. s. 89-90

⁷⁹ § 1584 odst. 1, věta první OZ

⁸⁰ § 30 OZ

⁸¹ FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník: komentář. IV Dědické právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 288

⁸² § 1584 odst. 1, věta druhá OZ

⁸³ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 210

⁸⁴ FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník: komentář. IV Dědické právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 289

vědět, jestli v době jeho smrti nebude jeho majetek nižší než v současnosti. V takovém případě by totiž přes podmínku volné čtvrtiny nemusela smlouva projít. Obě strany smlouvy jsou tedy vystaveny značné míře nejistoty.

Pro případ, že chceme zachovat volnou čtvrtinu pozůstalosti, je třeba určit, jestli jde o čtvrtinu stanovenou z obvyklé ceny majetku či z čisté hodnoty pozůstalosti.⁸⁵

Z důvodové zprávy k občanskému zákoníku⁸⁶ vyplývá, že jde o čtvrtinu čisté hodnoty pozůstalosti. Zde ovšem narážíme na problém, protože zůstavitel nemůže předvídat výši svých dluhů v době smrti. Z hlediska věcného rozsahu smlouvy by tedy hodnota majetku neměla překročit hodnotu 3/4 čisté pozůstalosti. Pokud by bylo pořízeno o celé pozůstalosti, šlo by o smlouvu potud neplatnou. Jednalo by se tedy o částečnou neplanost, kdy od hodnoty 3/4 pozůstalosti by mohlo být jednání posuzováno jako závěť, splňovalo-li by všechny potřebné náležitosti.⁸⁷

V tomto kontextu je dobré připomenout rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, dle kterého praxe připouštěla, aby dědickou smlouvou bylo pořízeno o celé pozůstalosti, ale s povinností smluvního dědice vyplatit zákonné dědice v penězích.⁸⁸ Možná, že právě taková, by mohla být i cesta budoucího výkladu této problematické situace.

Spolu s volností nakládání s majetkem, který je předmětem dědické smlouvy, je toto ustanovení bohužel hlavní příčinou dosavadní malé poptávky veřejnosti o dědickou smlouvu. Záměr zákonodárce chránit zůstavitele před jeho nerozvážností poněkud limituje praktické využití institutu dědické smlouvy.⁸⁹ Osobně bych omezení na pouhé 3/4 pozůstalosti odstranil a rozhodnutí o výši pozůstalosti, která bude předmětem dědické smlouvy, nechal na svobodné vůli zůstavitele.

Dále nutno zmínit také druhý odstavec § 1585 OZ, který se vztahuje na případy, kdy je zůstavitel omezen ve své způsobilosti právně jednat. Ten kdo byl ve svéprávnosti omezen pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek či chorobnou závislost na hráčské vášni představující závažnou duševní poruchu, může pořídit dědickou smlouvu jen o majetku, o němž je způsobilý pořídit závěti. V těchto případech může pořizovat nejvýše o polovině pozůstalosti. Z takového majetku se pak počítá čtvrtina vyhrazená pořízení podle jeho zvláštního projevu vůle. Zůstavitel s takto omezenou svéprávností musí polovinu pozůstalosti ponechat pro

---

⁸⁵ FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník: komentář. IV Dědické právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 290

⁸⁶ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze)*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR. 2013. s. 394

⁸⁷ ŠVESTKA, Jirí a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 211

⁸⁸ rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 4. 1932, sp. zn. R I 177/32

⁸⁹ FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník: komentář. IV Dědické právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 289-290

zákonně dědice. Dědickou smlouvou tedy může pořídit o 3/8 pozůstalosti a o 1/8 může pořídit závět'.⁹⁰

Pokud jde o rozsah pasiv, která budou po smrti zůstavitele přecházet na smluvního dědice, platí pro ně stejné podmínky jako pro dědice ze závěti či ze zákona.⁹¹

4. 4 Volnost zůstavitele v nakládání s majetkem

V § 1588 OZ se stanoví, že dědická smlouva zůstaviteli nebrání, aby se svým majetkem nakládal za svého života podle libosti. Toto ustanovení je vyjádřením filozoficko-právního základu současného dědického práva, kterým je velice silná ochrana právní pozice zůstavitele a jeho vůle.⁹²

Dědická smlouva zakládá majetkoprávní důsledky až pro případ smrti zůstavitele. Nijak se proto nedotýká majetkových poměrů smluvních stran za jejich života. Smluvnímu dědici má po zůstavitelově smrti připadnout to, co z jeho majetku zbude.⁹³ V krajním případě tak může dojít k tomu, že smluvní dědic nemá co zdědit, neboť zůstavitel žádnou pozůstalost nezanechal.⁹⁴ Dědická smlouva je totiž dědickým titulem pro majetek, který zůstavitel zanechal v okamžiku jeho smrti. Rozsah majetku, kterým disponoval v době uzavření této smlouvy, není rozhodný.⁹⁵

Protože jde typově o tzv. smlouvu odvážnou, tedy smlouvu, kdy prospěch či nepospěch jedné ze stran závisí na nejisté události a nároky z ní vyplývající není možné z podstaty věci s určitostí předpovědět, je třeba chránit dědice před jednáním zůstavitele, kterým by bezdůvodně zkracoval jeho dědické právo.⁹⁶

Smluvnímu dědici je tedy přiznáno právo dovolat se neúčinnosti určitých druhů právních jednání, která zůstavitel učinil. Jedná se o případy, kdy zůstavitel pořídil pro případ smrti, tedy sepsal další dědickou smlouvu či závět', která je v rozporu s původní. Dále se pak může dovolat neúčinnosti, pokud zůstavitel uzavřel darovací smlouvu. To všem za podmínky, že jednání zůstavitele nejsou slučitelná s již uzavřenou dědickou smlouvou. Nepůjde se tedy dovolat neúčinnosti u běžných darovacích smluv, které bude zůstavitel uzavírat. Pokud se ale bude jednat o darovací smlouvu, kterou zůstavitel uzavře s úmyslem poškodit smluvního dědice, neúčinnosti takového jednání se bude moci smluvní dědic dovolat.⁹⁷

Lze si také představit situaci, kdy si zůstavitel se smluvním dědicem dohodnou, že bude plnění z této smlouvy zajištěno např. zástavním právem k nemovitosti zůstavitele nebo jiným

⁹⁰ FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník: komentář. IV Dědické právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 291

⁹¹ PAVELKA, Jan, ŠMÍD, David. Dědická smlouva a odkaz. *Rekodifikační novinky*, 2013, roč. 2, č. 9, s. 6

⁹² FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník: komentář. IV Dědické právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 285

⁹³ *Důvodová zpráva k NOZ* (konsolidovaná verze). Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR. 2013. s. 394

⁹⁴ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 85

⁹⁵ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 214

⁹⁶ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 89

⁹⁷ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 214

druhem zajištění závazku. Tímto způsobem může smluvní dědic vhodně ovlivnit zůstavitelovo nakládání s majetkem.⁹⁸

Pro smluvního dědice pak existuje omezení v tom, že nemůže převést své právo na jinou osobu, pokud není ujednáno jinak.⁹⁹

4. 5 Podmínky v dědické smlouvě

Podmínkou se rozumí takové předpoklady právního jednání nebo jeho části, na kterých závisí, zda nastoupí či pomínou jeho právní účinky.¹⁰⁰ Vznik dědického práva smluvního dědice může být vázán na splnění podmínky. U podmínek v dědické smlouvě se bere na zřetel smluvní povaha tohoto právního jednání, a proto se při ujednání podmínek v dědické smlouvě neuplatní ustanovení o podmínkách v závěti, ale obecná ustanovení o podmínkách v právních jednáních, které jsou upraveny v § 548 a 549 OZ.¹⁰¹

Dle § 548 OZ může být podmínka odkládací nebo rozvazovací. Podmínka je odkládací, pokud na jejím splnění závisí, zda právní následky jednání nastanou. U rozvazovací podmínky jde o to, jestli právní následky již nastalé, pomínou. Nepřihlíží se k podmínce, jejíž splnění je nemožné. Přihlížet se dále nebude ke splnění podmínky, kterou záměrně splnila osoba, která k tomu není oprávněna a které je tato podmínka ku prospěchu. Naopak, pokud osoba splnění podmínky úmyslně zmaří a je stranou, které je nesplnění podmínky ku prospěchu, podmínka se bude považovat za splněnou.¹⁰²

Pro dědickou smlouvu platí jak obecná úprava podmínek, tak i další ustanovení obecné úpravy právního jednání. Dle § 580 OZ je neplatné takové jednání, které se příčí dobrým mravům a dále jednání které odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje. Ve druhém odstavci se pak stanoví, že neplatné je právní jednání, pokud by dle něj mělo být plněno něco nemožného. Zde tedy spatřujeme rozdíl mezi podmínkami v závěti a v dědické smlouvě. Podmínky v závěti mají totiž svou speciální úpravu, podle které se mj. nepřihlíží k podmínkám, které odporují veřejnému pořádku.¹⁰³ Pokud by se ale taková podmínka, objevila v dědické smlouvě, mohla by způsobit i neplatnost celé dědické smlouvy.¹⁰⁴

---

⁹⁸ KLEIN, Šimon. Dědická smlouva a darování pro případ smrti. *Ad Notam*, 2013, roč. 19, č. 4, s. 14

⁹⁹ § 1588 odst. 1, věta druhá OZ

¹⁰⁰ MELZER, Filip, TÉGL, Petr. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III.* Praha: Leges, 2014. s. 540

¹⁰¹ *Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze).* Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR. 2013. s. 394

¹⁰² § 549 OZ

¹⁰³ § 1551 OZ

¹⁰⁴ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi.* Praha: C. H. Beck, 2014. s. 293

4. 6 Převod majetku na smluvního dědice

V dědické smlouvě lze sjednat, že zůstavitel převede na smluvního dědice majetek již za svého života. Majetek, který má být předmětem takového převodu může být sepsán ve formě veřejné listiny. Poté pokud zůstavitel nepřevede všechny svůj majetek nebo nabude za života vedle již převedeného majetku ještě majetek další, vztahuje se dědická smlouva jen na majetek sepsaný. To, pokud není výslovně ujednáno něco jiného.¹⁰⁵ Tato úprava tedy umožňuje, aby již za života zůstavitele došlo k převodu jeho majetku na smluvního dědice.

Pokud se toto odevzdání majetku uskutečnilo ještě za života zůstavitele, přecházejí práva a povinnosti z dědické smlouvy na dědice smluvního dědice, opět pokud nebylo ujednáno něco jiného.¹⁰⁶ Ustanovení dopadá na případy, kdy je za převod majetku určeno nějaké protiplnění ze strany smluvního dědice. Pokud by totiž nastala smrt smluvního dědice, poté by jeho dědic zdědil již převedený majetek, ale neměl by vůči zůstaviteli žádné odpovídající povinnosti. Proto má tyto povinnosti splnit dědic smluvního dědice.¹⁰⁷

4. 7 Zrušení a neplatnost dědické smlouvy

4. 7. 1 Zrušení dědické smlouvy

Změna nebo zrušení je možná dle obecných ustanovení o závazkovém právu, kdy vedle těchto je možné dědickou smlouvu zrušit podle speciálních pravidel, stanovených v části upravujících dědickou smlouvu.¹⁰⁸ Dědickou smlouvu je možné zrušit dohodou smluvních stran. Mohou ji zrušit bez dalšího nebo ji nahradit dědickou smlouvou novou. Oba případy musí být sepsány ve formě veřejné listiny. Z povahy věci vyplývá, že k tomuto zrušení nemůže dojít po smrti jedné ze stran.

Další možnost jak dědickou smlouvu zrušit vyplývá z § 1590 OZ, kdy pokud zůstavitel pořídí závěť ve prospěch jiné osoby, než se kterou uzavřel dědickou smlouvu a původní smluvní dědic projeví se závětí souhlas ve formě veřejné listiny, je tato závěť platná. Souhlas smluvního dědice je s ohledem na požadavek právní jistoty neodvolatelný.¹⁰⁹

Strany dědické smlouvy ji mohou zrušit také dle obecných ustanovení o závazcích. K tomu může dojít např. smrtí smluvního dědice nebo jednostranným odstoupením od smlouvy z důvodů stanovených ve smlouvě.¹¹⁰ Smrtí smluvního dědice zanikají povinnosti z dědické smlouvy, pokud

---

¹⁰⁵ § 1589 odst. 1 OZ

¹⁰⁶ § 1589 odst. 2 OZ

¹⁰⁷ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 89

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 90

¹⁰⁹ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 217

¹¹⁰ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 90

nejde o případ, kdy se odevzdání majetku uskutečnilo již za života a práva a povinnosti následně přešla na dědice smluvního dědice ve smyslu § 1589 odst. 2 OZ.

4. 7. 2 Neplatnost dědické smlouvy

K neplatnosti dědické smlouvy může dojít na základě několika skutečností, mezi které patří nedostatek formy, uzavření nezpůsobilou osobou, neplatnost pro překročení věcného omezení a neplatnost způsobená nedodržením obecných pravidel, která se týkají smluv.

Občanský zákoník obsahuje zásadu výkladu právních jednání spíše ve prospěch jejich platnosti než neplatnosti.¹¹¹ Došlo tak k opuštění formalistického pojetí výkladu, který často vedl k neplatnosti smluv a právních jednání. Proto je také připuštěna tzv. konverze dědické smlouvy.

V § 1591 OZ se stanoví, že: „*Dědická smlouva neplatná pro nedostatek formy nebo neplatná pro nesplnění podmínek v § 1584 a 1585 nebo proto, že nerybovuje ustanovením o smlouvách podle části čtvrté tohoto zákona, může mít přesto platnost závěti, má-li jinak všechny náležitosti závěti.*“

Pokud bude dědická smlouva sepsána v jiné formě než zákonem požadované formě veřejné listiny, je možné, aby tato listina, pokud bude vyjadřovat jednoznačnou vůli zůstavitele, byla považována za závět'. Stejně bude platit, pokud dědickou smlouvu uzavře osoba, která nespĺňuje požadavky smluvně se zavazovat nebo která překročila rozsah majetku, o němž mohla pořídit. Vzhledem ke změně koncepce v oblasti posuzování platnosti a neplatnosti právních jednání, zde půjde o neplatnost relativní. Této se pak může dovolat osoba, na jejíž ochranu je neplatnost stanovena.¹¹²

4. 8 Vztah některých institutů dědického práva vůči dědické smlouvě

4. 8. 1 Vztah zřeknutí se dědictví a dědické smlouvy

Občanský zákoník upravuje kromě dědické smlouvy také smlouvu o zřeknutí se dědického práva. Touto smlouvou se budoucí dědic svého dědictví vzdává. Uzavírá ji se zůstavitelem, přičemž je také vyžadována forma veřejné listiny. Švýcarský zákoník, ve vztahu k těmto institutům obecně hovoří o jednom typu dědické smlouvy a jen v jejím rámci rozlišuje, zda zůstavitel smlouvou dědice povolává nebo se budoucí dědic dědictví zříká. V našem právním jsou tyto instituty odlišeny, ale vzájemně spolu souvisejí.¹¹³

Jejich možný vztah je upraven v § 1586 OZ, když se v tomto ustanovení podává, že pokud byla dědická smlouva uzavřena s tím, že se ostatní dědici zřekli svého dědického práva, pak pokud nebude smluvní dědic dědit, pozbývá smlouva o zřeknutí se dědictví účinky. Dědická smlouva tak

---

¹¹¹ upravena v § 574 OZ

¹¹² ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 218

¹¹³ Tamtéž, s. 212

může reagovat na stav již založený smlouvou o zřeknutí se dědického práva. Také by tyto smlouvy mohly být uzavřeny zároveň v jedné listině, jelikož obě mají stanovenou formu notářského zápisu. Pokud by ale smlouva o zřeknutí se dědického práva byla uzavřena až následně po dědické smlouvě, výše zmíněné ustanovení by nebylo možné využít. Kombinace dědické smlouvy a smlouvy o zřeknutí se dědického práva by mohla být vhodným řešením k dědění majetku zůstavitele. Využití kombinace těchto institutů je ale značně oslabeno ustanovením o volné 1/4 majetku.¹¹⁴

4. 8. 2 Vztah vydědění a dědické smlouvy

O institutu vydědění je obecně pojednáno ve druhé kapitole. Ve vztahu k dědické smlouvě je nutné dodat, že i smluvní dědic, v případě že patří mezi dědice nepominutelné, může být vyděděn. Zůstavitel tak může učinit svým písemným prohlášením. Stejně tak může být smluvní dědic z dědictví po zůstaviteli vyloučen, pokud jsou naplněny důvody dědické nezpůsobilosti dle § 1481 OZ.¹¹⁵

4. 8. 3 Vztah odmítnutí dědictví a dědické smlouvy

Dědic, který je způsobilý má v rámci své autonomie vůle právo dědictví odmítnout. Smluvní dědic toto právo nemá, pokud to bylo vyloučeno dědickou smlouvou.¹¹⁶ Zvláštním případem je dědic, který dědí na základě dědické smlouvy, ve které bylo se zůstavitelem sjednáno, že smluvní dědic nemůže dědictví po zůstaviteli odmítnout.¹¹⁷ V tomto případě soud i tohoto smluvního dědice vyrozumí o jeho dědickém právu, avšak poučí ho o tom, že dědictví odmítnout nemůže.¹¹⁸

4. 9 Druhy dědických smluv

4. 9. 1 Úplatné a bezúplatné

Dědická smlouva bude po většinou uzavírána jako bezúplatná. Je ale možné ji ujednat i za úplatu, ať již jednorázovou nebo ve formě doživotní renty v zůstavitelův prospěch.¹¹⁹ Tato možnost bude vhodná zejména pro případ, kdy zůstavitel nemá žádné bližší příbuzné, ale disponuje určitým majetkem. Se smluvním dědicem se pak může dohodnout na tom, že ten od něj v podstatě odkoupí pozůstalostní majetek k okamžiku jeho smrti. Smluvním dědicem může být např. osoba, která má zájem o koupi zůstavitelovy nemovitosti a žádný bližší vztah k zůstaviteli nemá. Výhodou

¹¹⁴ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 292

¹¹⁵ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 219

¹¹⁶ HURDÍK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. s. 282

¹¹⁷ § 1485 odst. 1 OZ

¹¹⁸ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 233

¹¹⁹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. 2. doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 308

pro zůstavitele je to, že může ve své nemovitosti dožít zbytek svého života a zároveň, že od smluvního dědice dostane úplatu, která mu může finančně velmi pomoci. Smluvní dědic se následně po smrti zůstavitele stane dědicem majetku, který byl předmětem úplatné dědické smlouvy.¹²⁰

4. 9. 2 Dědická smlouva mezi manželi

Manželé mohou uzavřít dědickou smlouvu, podle níž jeden z manželů povolává druhého za dědice či odkazovníka a druhý z manželů toto přijímá nebo se za dědice či odkazovníky povolávají oba navzájem. Tuto smlouvu mohou uzavřít také snoubenci s tím, že její účinnost je podmíněna vznikem manželství.¹²¹

Subjekty této smlouvy tedy mohou mít zároveň dvojí postavení, a to jak strany zavázané, tak strany oprávněné.¹²² Pokud dojde k rozvodu manželství, ve kterém byla uzavřena dědická smlouva, ten sám o sobě práva a povinnosti z této smlouvy neruší. Manželé se ale mohou ve smlouvě dohodnout i na opaku. Jestliže taková možnost ve smlouvě sjednána není, může se každý z manželů obrátit na soud, aby dědickou smlouvu zrušil. Soud ale nevyhoví návrhu, pokud směřuje proti tomu manželovi, který rozvrat manželství nezapříčinil a který s ním nesouhlasil. Bude-li však manželství prohlášeno za neplatné, práva a povinnosti z dědické smlouvy se ruší, ledaže již předtím došlo k úmrtí jednoho z manželů.¹²³

V komentářích k občanskému zákoníku lze objevit rozpor v otázce, jestli mohou tuto dědickou smlouvu uzavřít také osoby žijící v registrovaném partnerství.¹²⁴ První z názorů tvrdí, že osoby žijící v registrovaném partnerství tento typ dědické smlouvy uzavřít nemohou.¹²⁵ Opačný názor pak zastávají autoři druhého komentáře, kteří dovozují, že registrovaní partneři tuto smlouvu uzavřít mohou.¹²⁶ Argumentují jedním ze společných ustanovení v občanském zákoníku, konkrétně v § 3020: „*Ustanovení části první, třetí a čtvrté o manželství a o právech a povinnostech manželů platí obdobně pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů.*“

Osobně se přikláním k druhému názoru, tedy že registrovaní partneři právo uzavřít tento typ dědické smlouvy mají. Argument vyplývající z § 3020 OZ mi připadá dostatečný. V důvodové zprávě k občanskému zákoníku se k tomuto ustanovení uvádí, že co je stanoveno o manželu v těch

---

¹²⁰ BEDNÁŘ, Václav. Dědické právo v novém občanském zákoníku: nad novým kodexem soukromého práva. *Obchodní právo*, 2012, roč. 21, č. 5, s. 166

¹²¹ § 1592 OZ

¹²² SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 307

¹²³ § 1593 OZ

¹²⁴ § 1 zákona č. 115/2006 Sb.: „*Registrované partnerství je trvalé společenství dvou osob stejného pohlaví.*“

¹²⁵ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 220

¹²⁶ FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník: komentář. IV Dědické právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 307

částech osnovy, které se netýkají rodinného práva, platí také o registrovaném partnerovi.¹²⁷ Také bych poukázal na skutečnost, že k tomuto názoru se přiklání i většina odborné veřejnosti ve svých publikacích.¹²⁸

---

¹²⁷ *Důvodová zpráva k NOZ* (konsolidovaná verze). Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR. 2013. s. 588

¹²⁸ např. BEDNÁŘ, Václav. Dědické právo v novém občanském zákoníku: nad novým kodexem soukromého práva. *Obchodní právo*, 2012, roč. 21, č. 5, s. 162-169. nebo NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. 159 s., a další

5 Další dědické tituly

Rozlišujeme testamentární a intestátní dědickou posloupnost. Testamentární, do které spadá jak dědická smlouva, tak závěť, se rozumí taková dědická posloupnost, k níž dochází na základě zůstavitelovi projevené vůle v pořízení pro případ smrti.¹²⁹ Do této skupiny patří také dovětek, i když není ve výčtu dědických titulů explicitně uveden. Většinou jde o doplnění či dodatek k závěti, který tedy bývá ze své podstaty chápán jako součást závěti.¹³⁰ Intestátní dědická posloupnost pak nastupuje, pokud nenastane dědická posloupnost na základě pořízení pro případ smrti. Jedná se o posloupnost zákonnou. Účelem je zajistit dědické právo osobám z okruhu příbuzných nebo blízkých, pro případ, že zůstavitel žádné pořízení pro případ smrti neučinil.¹³¹

Jednotlivé dědické tituly mohou působit i vedle sebe. Lze si tedy představit situaci, kdy zůstavitel ohledně části svého jmění uzavře s dědici dědickou smlouvu, s další částí bude disponovat v závěti a zbývající část bude děděna na základě zákona. Vzhledem k tomu, že zůstavitel může v dědické smlouvě pořídit pouze o 3/4 pozůstalosti, bude doplnění vůle zůstavitele ve formě závěti zřejmě častým jevem.¹³²

Abychom mohli posoudit rozdíly mezi dědickou smlouvou, závětí a děděním ze zákona, nezbude, než si úpravu zbývajících dědických titulů alespoň stručně nastínit.

5.1 Závěť

Její zákonnou definici nalezneme v § 1494 OZ, ve kterém se podává, že: „Závěť je odvolatelný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz.“ Jde o jednostranný právní úkon, který nabývá účinnosti až smrtí zůstavitele. Ten tedy může závěť za svého života kdykoliv odvolat.

5.1.1 Obsahové náležitosti závěti

Podstatnou obsahovou náležitostí je určení osoby popř. skupiny osob, které se mají stát dědici. K označení fyzické osoby zpravidla postačuje uvedení jména a příjmení, data narození a pokud možno i bydliště, aby bylo možné takovou osobu co nejlépe vyhledat a kontaktovat. U právnické osoby je za dostačující považováno uvedení názvu a identifikačního čísla, případně i sídlo.¹³³

¹²⁹ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 51

¹³⁰ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. s. 14

¹³¹ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 91

¹³² NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. s. 13-14

¹³³ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 55

Jako dědici lze ale ustanovit i skupinu osob, která není blíže určena. Mezi takové skupiny můžeme řadit obecné označení jako spolužáci, zaměstnanci apod. Pak je třeba vycházet z toho, že dědici jsou osoby, které do takové skupiny patřily v době smrti zůstavitele.¹³⁴

Lze si ale představit situaci, kdy je skupina vymezena zcela vágně, např. když zůstavitel vyjádří vůli, aby se dědicem ze závěti stali chudí. Pak se má za to, že dědicem byla povolána obec, ve které měl zůstavitel před svou smrtí své poslední bydliště. Pokud se obec skutečně stane dědicem, má povinnost využít dědictví ve prospěch určené skupiny.¹³⁵

Zůstavitel musí dále uvést, jestli je osoba ustanovena dědicem k celé pozůstalosti, nebo pouze k její části. Pokud se má stát dědicem pouze části pozůstalosti, je třeba uvést jak velká má tato část být. Případnou absenci tohoto určení však dokáže v nejběžnějších případech nahradit zákon, a proto nezpůsobuje tak fatální následky, jako opomenutí určení osoby dědice.¹³⁶

5. 1. 2 Formální náležitosti závěti

Aby byla závěť platným právním jednáním, musí splňovat po formální stránce veškeré náležitosti, které po ní zákon požaduje. Pokud některá z požadovaných formálních náležitostí chybí nebo je uvedena nesprávně, má taková chyba za následek absolutní neplatnost závěti.

Zákon umožňuje pořídit závěť v několika formách, přičemž za nejjistější se považuje závěť sepsaná notářem ve formě notářského zápisu. Podle pořadí právní jistoty, že se bude podle závěti v pozůstalostním řízení bez problému postupovat, následuje závěť sepsaná vlastní rukou zůstavitele (tzv. holografní závěť). Poté závěť sepsaná nikoliv vlastní rukou, ale za současné přítomnosti svědků (tzv. alografní závěť) a nejmenší jistotu poskytuje závěť pořízená s úlevami.¹³⁷

Závěť ve formě notářského zápisu

Pokud je závěť sepsána ve formě notářského zápisu, stává se veřejnou listinou. Rozdíly mezi soukromou a veřejnou listinou jsou zmíněny výše. Můžeme ovšem připomenout, že veřejná listina disponuje vysokou důkazní silou, když skutečnosti, které veřejná listina potvrzuje, platí, dokud ten, co o nich pochybuje, neprokáže, že tomu tak není.¹³⁸

V některých případech musí mít závěť formu notářského zápisu obligatorně. Jmenujme některé situace, které se budou v praxi vyskytovat zřejmě nejčastěji. Předně je obligatorní forma vyžadována u osob, které byly omezeny ve svéprávnosti. Zejména pak na osoby, které trpí duševní poruchou nebo mentální retardací a nejsou tak schopny o svých záležitostech samostatně

---

¹³⁴ § 1503 odst. 2 OZ

¹³⁵ § 1503 odst. 3 OZ

¹³⁶ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 56

¹³⁷ Tamtéž, s. 57

¹³⁸ Tamtéž, s. 58

rozhodovat v plném rozsahu. Obligaturní forma notářského zápisu je také vyžadována, pokud se zůstavitel nachází v péči zařízení, které poskytuje zdravotnické nebo sociální služby, když zůstavitel hodlá za dědice povolat osobu, která takové zařízení spravuje, pracuje v něm, nebo v něm jinak působí. Typicky půjde o domovy pro seniory a zařízení jim podobná.¹³⁹

Holografní závěť

Závěť je většinou sepisována ve formě soukromé listiny. Zde rozlišujeme závěť holografní a alografní. Obecným pravidlem u obou možností je zůstavitelův vlastnoruční podpis v závěti. Výjimkou jsou případy, kdy tak zůstavitel učinit nemůže z nějakého objektivního důvodu. Může se jednat o vrozenou vadu nebo např. úraz, který má pouze dočasnou povahu. Holografní závěť je sepsána vlastní rukou zůstavitele a je také vlastnoručně podepsána, přičemž absence jakékoli z těchto dvou náležitostí způsobuje absolutní neplatnost závěti.¹⁴⁰

Alografní závěť

Formu alogafní závěti nejčastěji volí pořizovatelé, kterým činí potíže psát vlastní rukou. Závěť je pak sepisována na psacím stroji, počítači nebo je o její sepsání požádána jiná osoba. Jedním z pojmových znaků tohoto pořízení je to, že musí být učiněno pouze za účasti svědků. Svědkem může být osoba svéprávná, která zná jazyk nebo způsob dorozumívání, ve kterém se projev vůle činí. Nesmí jim být dědic ani odkazovník, pokud je jim touto závětí cokoliv zůstavováno. To platí i pro osoby dědici či odkazovníku blízké a jejich zaměstnance. V obecné rovině lze dále alografní závěť rozlišit podle toho, jestli ji pořizuje osoba bez smyslových postižení či osoba, která některým z takových postižení trpí.¹⁴¹

U osob bez postižení musí zůstavitel závěť vlastní rukou podepsat a přede dvěma současně přítomnými svědky výslovně prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli.¹⁴² Je-li pořizovatel závěti osobou nevidomou, pak může svoji poslední vůli projevit před třemi současně přítomnými svědky v listině, která musí být nahlas přečtena svědkem, který závěť nepsal. Pořizovatel poté opět prohlašuje, že listina obsahuje jeho poslední vůli a pokud může psát, listinu musí podepsat.¹⁴³ Jestliže je pořizovatel osobou se smyslovým postižením a nemůže-li číst nebo psát, pak projevuje svou vůli před třemi současně přítomnými svědky v listině, jejíž obsah musí být tlumočen zvláštními způsoby dorozumívání, který si zvolí zůstavitel. Obsah tlumočí svědek, který závěť nepsal, přičemž

---

¹³⁹ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 59

¹⁴⁰ NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. s. 58

¹⁴¹ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 63-65

¹⁴² § 1534 OZ

¹⁴³ § 1535 OZ

všichni přítomní svědci musí ovládat určený způsob dorozumívání. Jako zvláštní způsob dorozumívání můžeme pro příklad zmínit znakovou řeč.¹⁴⁴

Ve všech zmíněných typech alografní závěti musí závět' podepsat také svědci, kteří ke svému podpisu zpravidla připojí doložku poukazující na vlastnost jako svědků a také údaje, podle nichž je půjde v budoucnu zjistit.¹⁴⁵ Takovými údaji jsou jméno, příjmení, datum narození a adresa bydliště. Závěrem lze k problematice alografní závěti uvést, že tato forma závěti bývá nejčastěji a nejnázne zneužívána pro podvodná jednání, a proto vede nejčastěji ke sporům o platnost a pravost poslední vůle.¹⁴⁶

Závět' pořízena s úlevami

V důvodové zprávě je zdůrazněno, že projev poslední vůle člověka by měl být učiněn v klidu, po zralé úvaze a také svobodně a bez závislosti na jiných osobách.¹⁴⁷ Život ovšem přináší i mimořádné situace, které nemůže nikdo rozumně předpokládat a nemá při nich čas, prostor ani možnost pořídit závět' se všemi formálními náležitostmi, jak je předpokládá zákon. Proto existuje institut závěti pořízené s úlevami, zvané též privilegované. Takové závěti lze pořídit pouze v případech stanovených zákonem. Je pro ně charakteristické, že jejich platnost je časově omezená.¹⁴⁸

Jako příklad privilegované závěti uvedu situaci, kdy existuje důvodná obava, že pořizovatel zemře dříve, než bude moci pořídit ve formě veřejné listiny. V takovém případě může pořizovatel projevit svoji poslední vůli před starostou obce, nebo osobou oprávněnou vykonávat pravomoci starosty, na jejímž území se nachází.¹⁴⁹ Osoba, která takovou závět' vyhotoví, ji musí přečíst pořizovateli za přítomnosti dvou dalších svědků a zůstavitel před nimi musí potvrdit, že se jedná o projev jeho poslední vůle. Poté ji pořizovatel, vyhotovitel i oba svědci podepíší. Pokud ji pořizovatel nebo svědek nepodepíší proto, že nemůžou psát nebo pro jinou závažnou překážku a je-li to v listině výslovně uvedeno, není to platnosti závěti na újmu. Závět', která je vyhotovena dle těchto požadavků, se považuje za veřejnou listinu.¹⁵⁰ Vyhotovitel takové závěti má povinnost bez zbytečného odkladu zařídit její úschovu u notáře.¹⁵¹ Tato závět' pozbývá platnosti, jakmile uplynou 3 měsíce ode dne jejího pořízení.¹⁵²

---

¹⁴⁴ § 1536 OZ

¹⁴⁵ § 1539 odst. 1 OZ

¹⁴⁶ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 65

¹⁴⁷ *Důvodová zpráva k NOZ* (konsolidovaná verze). Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR. 2013. s. 369

¹⁴⁸ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 63

¹⁴⁹ § 1543 OZ

¹⁵⁰ § 1547 OZ

¹⁵¹ § 1546 OZ

¹⁵² § 1549 OZ

5. 1. 3 Zrušení závěti

Jak již výše zmíněno, účinky závěti nastávají až smrtí jejího pořizovatele. Za svého života tak není jejím obsahem nikterak vázán. V případě potřeby může závěť změnit nebo ji částečně i zcela zrušit.¹⁵³

Zrušení je realizováno buď odvoláním původní závěti, nebo pořízením nové.¹⁵⁴ Pokud je závěť odvolána, je zrušena zcela bez dalšího a to s konečnou platností. K jejímu odvolání může dojít buď výslovně, mlčky nebo vydáním závěti pořízené ve formě notářského zápisu jejímu pořizovateli. Když chce pořizovatel odvolat závěť výslovně, musí tak učinit ve formě předepsané pro pořízení závěti, tedy dle okolností ve formě soukromé či veřejné listiny.¹⁵⁵ U odvolání mlčky jde o zničení listiny, na které byla původní závěť sepsána. Se zničením listiny lze spojovat důsledky odvolání závěti pouze v případě, že tak učiní sám zůstavitel a učiní tak zcela vědomě. Pokud by závěť zničila jiná osoba než pořizovatel a to bez jeho vědomí, byl to důvod k dědické nezpůsobilosti takové osoby.

Vydání závěti, která byla pořízená ve formě notářského zápisu jejímu pořizovateli, bylo dle předchozí právní úpravy (OZ64) možné pouze v případě, kdy pořizovatel sepsal novou závěť nebo listinu o odvolání závěti. Nyní má pořizovatel právo kdykoliv požadovat, aby mu byla taková závěť vydána bez dalšího. Pak se má tato vydaná závěť za odvolanou, přičemž o tomto následku musí notář pořizovatele poučit.

Zrušení závětí způsobem, kdy zůstavitel pořídí novou, je výhodnější v případě, že pořizovatel hodlá některá ustanovení starší závěti ponechat v platnosti a nově pořídit pouze o části pozůstalosti. Dřívější závěť se totiž ruší v obsahu, v jakém nemůže vedle pozdější závěti obstát.¹⁵⁶ Je třeba poznamenat, že za jistých okolností může dojít k obnovení platnosti starší závěti v původním znění. K této situaci dojde v případě, že zůstavitel zruší novější závěť, ale dřívější uchová. Pak se má za to, že dřívější závěť nepozbyla platnost a hledí se na ni, jako by nebyla zrušena. Dřívější závěť lze zrušit i skrze následnou dědickou smlouvu.¹⁵⁷

5. 2 Dědění ze zákona

Zákonná dědická posloupnost nastupuje až v případě, když zůstavitel nezanechal žádné pořízení pro případ smrti nebo z důvodu, že zůstavitel pořízením pro případ smrti pořídil jen o části pozůstalosti. K dědění ze zákona dochází také v situaci, kdy sice existují testamentární

---

¹⁵³ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 81

¹⁵⁴ § 1575 odst. 2 OZ

¹⁵⁵ § 1577 OZ

¹⁵⁶ § 1576 OZ

¹⁵⁷ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 82-84

dědicové, ale ti z jakéhokoliv důvodu nedědí. Účelem je tedy nahradit chybějící zůstavitelovu vůli tak, aby se pozůstalost vždy dostala k osobám, které jsou zůstaviteli co nejbližší. Mezi zákonné dědice jsou řazeny nejen osoby zůstaviteli příbuzné, ale i ty, které jsou zůstaviteli blízké fakticky, zejména společenským spojením. Tím je především myšlena vazba vzniklá z uzavření manželství, ale i faktické soužití osob bez jakékoliv institucionalizace jejich vztahu. Pro zákonnou dědickou posloupnost je rozhodující stupeň příbuzenství se zůstavitelem. Podle něj jsou osoby rozděleny do tzv. dědických tříd. Oproti předchozí úpravě byl počet dědických tříd rozšířen z původních čtyř na šest. Hlavní motivací této změny je snížení počtu odúmrť, tedy situacím, kdy celou pozůstalost má nabýt stát z důvodu absence osob, které by zůstavitelovu pozůstalost nabyli jako dědici.¹⁵⁸

5. 2. 1 Dědické třídy

Vzhledem k tomu, že pro potřeby této práce není třeba zmiňovat všechny dědické třídy, rozeberu pouze první, druhou a poslední šestou dědickou třídu, na kterých zákonnou posloupnost vysvětlím.

První dědická třída je vymezena v § 1635 odst. 1 OZ, když: „*V první dědické třídě dědí zůstavitelovy děti a jeho manžel, každý z nich stejným dílem.*“ Ve druhém odstavci stejného ustanovení se pak podává, že: „*Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti; totéž platí o vzdálenějších potomcích téhož předka.*“ V této třídě může dědit manžel zůstavitele pouze v případě, že dědí také některé z dětí. Nutným předpokladem je samozřejmě trvání manželství v době úmrtí zůstavitele. Pokud by žádné dítě nedědilo, ať už z důvodu, že zůstavitel žádné nemá, nebo proto, že děti dědictví odmítly nebo byly vyděděny, pak by pozůstalý manžel dědil až ve druhé dědické třídě. Manžel zůstavitele tak může v první dědické třídě nabýt nejvýše polovinu dědictví, pokud by existovalo pouze jedno dítě, které by dědilo.

Druhý odstavec pak vyjadřuje princip reprezentace, kdy do uvolněného dědického podílu zůstavitelova dítěte vstupují jeho děti, tj. vnučky a vnuci zůstavitele. Pokud ani tito potomci dědictví nenabudou, pak do tohoto dědického podílu vstupují další stejně vzdálení potomci.

Pro ilustraci si představme zůstavitele, který má manželku a dvě děti. V případě zákonné posloupnosti v první dědické třídě by na každou z těchto osob připadla 1/3 pozůstalosti. Pokud by se ale např. jedno z dětí smrti svého rodiče nedožilo, přešel by podíl na jeho případné děti. Pak by byly podíly obdobně pro manželku zůstavitele 1/3, pro první dítě 1/3 a pro vnuka zůstavitele zbylá 1/3, která na něj přešla.¹⁵⁹

---

¹⁵⁸ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 91

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 97-98

Pro druhou dědickou třídu, se pak stanoví v § 1636 OZ, že: „*Pokud v první dědické třídě nedědí zůstavitelovi potomci, dědí ve druhé dědické třídě manžel, zůstavitelovi rodiče a dále ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před smrtí ve společné domácnosti a kteří z toho důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele. Dědici druhé třídy dědí stejným dílem, manžel však vždy nejméně jednu polovinu pozůstalosti.*“

Ohledně manžela a rodičů by pochybnosti vznikat neměly. Zajímavější otázkou je ale určení osob, které žili se zůstavitelem ve společné domácnosti a kteří z toho důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele. To nejméně po dobu jednoho roku před smrtí zůstavitele.¹⁶⁰ Zde bude potřeba vysvětlit, co je rozuměno pojmem společná domácnost. Jednou z nejužší definic je, že se jedná o „*soužití dvou nebo více osob ve spotřebním společenství, v němž jednotliví členové přispívají podle svých schopností a možností k úhradě nákladů i k obstarávání společných potřeb.*“¹⁶¹ Tato definice sice platila především pro předchozí právní úpravu, kde byl pojem domácnosti definován v § 115 OZ64, ale s ohledem na výkladovou praxi soudů lze předpovědět, bude pokračováno v obdobném pojetí.¹⁶² Z uvedeného vyplývá, že aby osobě žijící ve společné domácnosti vzniklo dědické právo, je potřeba, aby vedle faktického bydlení se zůstavitelem ještě přispívala na chod společné domácnosti. Typicky půjde o soužití druha s družkou. Pokud si ale představíme např. situaci spolubydlících na vysokoškolské koleji, zde nelze hovořit o společné domácnosti, neboť si každý z nich opatřuje spotřební věci nebo potraviny na své vlastní náklady a stejně tak si každý zvlášť hradí poplatky spojené s bydlením. U osob, které jsou na zůstavitele odkázány výživou, jde o to, že takové osoby nemohou zpravidla aktivně přispívat na chod domácnosti. Proto jejich podíl na hrazení těchto nákladů není vyžadován. Může se jednat například o situace, kdy je osoba svěřena do pěstounské péče zůstavitele.¹⁶³

V dalších třídách pak dědí ostatní příbuzní zůstavitele. Postupně je myšleno na jeho sourozence, neteře, synovce, prarodiče atd. Nejuzdálenější třídou dědiců je pak třída šestá, kdy *nedědí-li žádný z dědiců z páté třídy, dědí v šesté třídě děti dětí sourozenců zůstavitele* (prasnovci a praneteře) *a děti prarodičů zůstavitele* (strýcové a tety), *každý stejným dílem. Pokud nedědí některé z dětí prarodičů zůstavitele, dědí jeho děti* (bratrance a sestřence).¹⁶⁴

Úmysl zákonodárce v rozšíření dědických skupin nepochybně vedl správným směrem. Jsou však vyjadřovány určité rozpaky nad tím, jestli se takto vzdálené příbuzné zůstavitele podaří dohledat. Bez součinnosti nějaké informované osoby bude pro notáře, jako soudního komisaře,

¹⁶⁰ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 99-100

¹⁶¹ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné*. 5. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. s. 280

¹⁶² § 115 OZ64: „*Domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně ubrazují náklady na své potřeby.*“

¹⁶³ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 101

¹⁶⁴ § 1640 OZ

velice složité takové osoby vypátrat. Příbuzenské vztahy takových stupňů se již prakticky nedají dohledat ani v centrální evidenci obyvatel, kterou spravuje Ministerstvo vnitra.¹⁶⁵

Závěrem k této kapitole nutno dodat, že pokud nedědí žádný dědic ani podle zákonné posloupnosti, připadá dědictví státu.¹⁶⁶ Na stát se pak hledí, jako by byl zákonný dědic, v čemž oproti předchozí úpravě došlo ke změně. Dříve se stát nestal dědicem, ale pouze na něj přešla pozůstalost na základě práva odúmrtního. To ovšem činilo problémy v situacích, kdy zemřel občan ČR, jehož nemovitosti se nacházely v cizině. Nabyvatelem se poté stával stát, na jehož území se nemovitost nacházela a ČR tak přicházela o majetky svých občanů. V tomto tedy dochází k nové konstrukci, kdy stát bude mít stejné postavení jako zákonný dědic. Tím je tedy vyřešena otázka nabývání nemovitostí v zahraničí.¹⁶⁷ Pro stát je ovšem velkou nevýhodou, že takové dědictví nemůže odmítnout. Je totiž posledním z dlouhé řady ostatních zákonných dědiců. Nemůže tak učinit ani v případě, že dluhy zemřelého jsou násobně větší než majetek, který po něm zůstal, což bývá nejčastějším důvodem pro odmítnutí u ostatních zákonných dědiců.¹⁶⁸

---

¹⁶⁵ SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 109

¹⁶⁶ § 1634 odst. 1 OZ

¹⁶⁷ BEDNÁŘ, Václav. Dědické právo v novém občanském zákoníku: nad novým kodexem soukromého práva. *Obchodní právo*, 2012, roč. 21, č. 5, s. 164

¹⁶⁸ WELLECH, Eliška. *Vyžnejte se v dědickém řízení: vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku*. Brno: BizBooks, 2014. s. 54

6 Srovnání dědické smlouvy s ostatními důvody dědění

Každý z důvodů dědění tzn. dle dědické smlouvy, závěti či zákonné posloupnosti má své klady i zápory. Nelze jednoznačně určit, která varianta je pro zůstavitele nejvýhodnější. Vždy záleží na konkrétních okolnostech a zejména na vůli zůstavitele. V této kapitole se pokusím vysvětlit jaké výhody či nevýhody jsou spojeny s daným institutem.

6.1 Zákonná posloupnost

Výhodu má především v tom, že zůstavitel nemusí činit žádné aktivní jednání a jeho majetek bude i přesto rozdělen mezi osoby jemu blízké. To vše na základě dědických skupin. Právě v dědických skupinách se ale mohou skrývat určité nevýhody. Pro příklad si lze představit zůstavitele, který by nechtěl, aby se jeho dědicem stal některý z příbuzných. Zákon má totiž jasně danou systematiku, kdo a jakou část pozůstalosti dědí ve které skupině. Této situaci lze předejít, ale je k ní zapotřebí aktivního jednání zůstavitele.

Další problematickou situaci spatřuji v určité kolizi, ke které může docházet ve druhé dědické skupině. Představme si bezdětného muže, který po dobu delší než jednoho roku žije se svou milenkou ve společné domácnosti. V případě jeho úmrtí bez zanechání porřízení pro případ smrti, budou ve druhé dědické skupině dědit rodiče zůstavitele a jeho milenka, stejným dílem. V případě těchto krátkých známostí může, dle mého, docházet ke konfliktům. Nelze než doporučit, aby si každý zvážil sepsání porřízení pro případ smrti.

6.2 Závěť

Pokud jde o závěť, největší výhodu vidím v jednoduchosti jejího porřízení. Zejména, pokud se jedná o klasickou holografní závěť, tedy takovou, kterou zůstavitel sepisuje a podepisuje vlastní rukou beze svědků. Platná závěť musí splňovat všechny formální i obsahové náležitosti.

Pokud se zůstavitel rozhodne pro tuto variantu závěti, stačí mu, zjednodušeně řečeno, papír a tužka. Měl by si samozřejmě dobře promyslet obsah takové závěti se znalostí svých osobních, majetkových a rodinných poměrů. Pokud se následně některé z těchto poměrů změní nebo zůstavitel prostě dospěje ke změně názoru, není problém takovou závěť či její část zrušit. V tom vidím další velkou výhodu závěti. Zrušení lze provést porřením nové závěti (proto je důležitá datace) nebo odvoláním. To lze provést zničením původní listiny nebo jejím výslovným odvoláním ve formě, ve které byla závěť porřizena.

Další výhodou je, že závětí může být za dědice povolán kdokoliv. Existují sice omezení zejména ve vztahu k nepominutelným dědicům a jejich právu na povinný díl, ale dědici ze závěti bude stačit, pokud nepominutelným dědicům vyplatí odpovídající peněžitou částku.

Nesporným kladem závěti je dále nízká cena jejího pořízení. Pokud je pořízována v holografní podobě, kterou v této části hodnotím, nestojí její pořízení zůstavitele nic. Pokud by se zůstavitel rozhodl sepsat závěť ve formě veřejné listiny u notáře, přijde to zůstavitele na 1500 Kč.¹⁶⁹

Jednu z nevýhod závěti spatřuji v tom, že pokud ji zůstavitel nepředá do úschovy notáři, může být problém s jejím nalezením. Dalším problémem je, pokud o závěti a jejím umístění ví osoba, které není závěť ku prospěchu. Existuje totiž riziko, že po smrti zůstavitele tuto závěť zatají či dokonce zničí. Takové jednání má sice za následek dědickou nezpůsobilost osoby, avšak nebude lehké jej dokázat.

Problematické mohou být také situace, kdy zůstavitel sepíše závěť dle své nejlepší vůle a přesvědčení, ale z důvodu, že nesplňuje zákonné požadavky, bude jeho závěť neplatná. Proto je před rozhodnutím sepsat závěť vlastní rukou beze svědků prozíravé, aby si zůstavitel zjistil všechny potřebné informace nebo vyhledal radu odborníka.

6. 3 Dědická smlouva

Hlavní předností dědické smlouvy je její nejvyšší právní síla s ohledem na ostatní dědické tituly a uplatní se tedy před děděním dle závěti i zákona. Na rozdíl od závěti, která je jednostranným právním jednáním, zde jde o dohodu zůstavitele, který chce určité osobě přenechat majetek, se smluvním dědicem, který chce majetek nabýt. Podstatnou výhodou je tedy dohoda o tom, jak se vypořádá pozůstalost po smrti zůstavitele.

Dědická smlouva poskytuje nejvíce právní jistoty, že se dědicem skutečně stane osoba, kterou zůstavitel určí. Pro smluvního dědice je ovšem nevýhodou, že dědická smlouva zůstaviteli nebrání, aby se svým majetkem nakládal za svého života podle libosti. Pro případ, že by zůstavitel uzavřel darovací smlouvu nebo další pořízení pro případ smrti, které by nebylo slučitelné s předchozí dědickou smlouvou, má smluvní dědic možnost se dovolat neúčinnosti těchto jednání. V tom je další rozdíl oproti závěti, kdy ani takové jednání potenciální dědic napadnout nemůže. Pokud by se ovšem zůstavitel rozhodl, že např. prodá nemovitost, která byla předmětem již uzavřené dědické smlouvy, nic mu v tom nebrání. Smluvnímu dědici pak připadne pouze to, co po zůstavitelově smrti zbude. Toto pravidlo, konkrétně vyjádřeno v § 1588 odst. 1, dle mého názoru velmi snižuje právní jistotu smluvního dědice a potažmo dědické smlouvy jako celku. Jako možnou cestu pro zvýšení jistoty smluvního dědice lze sjednat zajištění závazku, např. v podobě zástavního práva.

---

¹⁶⁹ příloha k vyhlášce č. 196/2001 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif), položka D, bod 1

Dalším zásadním problémem je omezení věcného rozsahu pozůstalosti, na který se může dědická smlouva vztahovat. Jak již výše vysvětleno, takto lze pořídit pouze o 3/4 pozůstalosti, aby mohl o zbylé 1/4 rozhodnout podle zvlášť projevené vůle. Navíc se jedná o 1/4 z čisté pozůstalosti, což ve vztahu k tomu, že zůstavitel nemůže předpokládat výši svých budoucích dluhů, opět činí dědickou smlouvu o něco méně přitažlivější. Pokud totiž pořizovatel pořídí o větší část, než je zákonem umožněna, je zde hrozba neplatnosti takové dědické smlouvy. Jak již výše vysvětleno, neplatnost by se neměla vztahovat na celou dědickou smlouvu, ale pouze na část, která převyšuje zákonem povolenou hranici 3/4 pozůstalosti. Zbytek by mohl zůstat v platnosti jako závět'. Osobně bych toto omezení ohledně pořízení o pouhé části pozůstalosti odstranil a rozhodnutí o výši pozůstalosti, která bude předmětem dědické smlouvy, nechal na svobodné vůli zůstavitele.

Vzhledem k tomu, že je pro platnou dědickou smlouvu zapotřebí formy veřejné listiny, musí obě strany současně navštívit notáře. Výhodu vidím v tom, že notář, jako nestranná osoba vysvětlí podstatu a význam dědické smlouvy a poučí účastníky o všech právech a povinnostech, které s uzavřením dědické smlouvy souvisejí. Navíc poskytuje určité ujištění, že jím sepsaná dědická smlouva bude vyhotovena správně, dle pravé vůle účastníků a se všemi potřebnými náležitostmi. Notáři za takové služby samozřejmě náleží odměna. Ta se řídí dle notářského tarifu¹⁷⁰, konkrétně dle její přílohy a v ní obsažené položky A. Odměna notáře se odvíjí podle tarifní hodnoty majetku, který je předmětem dědické smlouvy. K této částce je ještě nutné, dle položky O, připočítat 100 Kč za zápis do Evidence právních jednání pro případ smrti. Lze predikovat, že určitou část lidí tento poplatek, který se bude pohybovat v řádech tisíců, může od uzavření dědické smlouvy odradit a budou raději volit formu závěti. V sedmé kapitole pro příklad uvádím, jak by taková dědická smlouva mohla vypadat, včetně výpočtu odměny notáře.

Závěrem bych zhodnotil, že žádný s dědických titulů nevykazuje zásadní nedostatky či nevýhodnost ať již pro zůstavitele nebo pro dědice. Pouze u dědické smlouvy se vyskytuje pár ustanovení, která budou předmětem soudního výkladu. To může být jednou z příčin, proč občané tento institut nevyužívají ve větším počtu.

Je na volbě zůstavitele, jakou cestu ohledně pozůstalosti zvolí. Existuje spousta faktorů, které mohou být pro každého různě významné. Od rychlosti a jednoduchosti pořízení, přes možnost rozhodnout o svém dědici, právní závaznost, až k ceně. Důležité pro rozhodování budou nepochybně také osobní vztahy v rodině.

---

¹⁷⁰ vyhláška č. 196/2001 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti *o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif)*

7 Využití dědické smlouvy v praxi

7.1 Modelový příklad

Využití dědické smlouvy se pokusím demonstrovat na modelovém příkladu. Přestavme si následující situaci: Zůstavitel Jan Ševčík, žil v manželství se dnes již zesnulou Kateřinou Ševčíkovou. Z tohoto manželství vzešly tři děti - Petr, Lenka a Kristýna Ševčíkovi, věku 30, 36 a 38 let. Pan Ševčík se rozhodl pro dědickou smlouvu, jako své pořízení pro případ smrti. Chtěl tak předejít možným sporům o jeho pozůstalost.

Zůstavitel disponoval následujícím jměním:

AKTIVA

Majetek	Přibližná hodnota majetku v Kč
nemovitost v centru Olomouce	3 000 000
obraz Noční vidina	300 000
automobil značky Mercedes-Benz	1 500 000
horské kolo značky Rock Machine	70 000
ostatní movité věci	400 000
celkem	5 270 000

PASIVA

právní důvod	původní výše dluhu	zbývající výše ke dni uzavření smlouvy
Spotřebitelský úvěr	500 000	150 000
Bezúročná smlouva o zápůjčce	50 000	20 000
celkem	550 000	170 000

Jednoho večera se zůstavitel rozhodl situaci řešit. Na rodinnou večeři proto pozval Petra s Kristýnou, aby jim objasnil, jaký je jeho záměr. S Petrem se dohodli, že uzavřou dědickou smlouvu ohledně nemovitosti, kola a obrazu. O zbývajícím majetku se rozhodl zatím nepořizovat, aby splnil zákonnou podmínku o zanechání volné minimálně 1/4 pozůstalosti. Kristýna Ševčíková byla ještě za života její matky obdarována dvěma byty v Litovli u Olomouce, a proto souhlasila, že se zřekne dědického práva ve prospěch svého bratra. Pokud jde o dceru Lenku Ševčíkovou, ta odešla

v devatenácti letech z domova. O rodiče od té doby neprojevovala žádný zájem, i když oni se snažili. Žije v Brně, kde je v kasinech vyhlášenou gamblerkou. Zcela ji pohltil poker, díky kterému nechává většinu svých peněz ve hře. Kvůli své vášni se i zadlužila. Otec se proto rozhodl, že ji vydědí ve svém prohlášení. Vzhledem k tomu, že oba sourozenci s jeho plánem souhlasili, zavolal zůstavitel další den do notářské kanceláře a objednal si termín schůzky.

Dalšího týdne, se Jan dostavil do notářské kanceláře JUDr. Michala Sudého, kterého podrobně seznámil s jeho záměrem. Notář mu vysvětlil následky zamýšleného jednání a po ujasnění všech detailů o majetku, který má být předmětem dědické smlouvy, se domluvili na další schůzce, na které bude smlouva připravena k podpisu všemi účastníky. Další schůzka u notáře tedy probíhala za účasti Jana a jeho dětí Petra a Kristýny. Notář v úvodu ověřil totožnost přítomných, vysvětlil jim následky uzavření dědické smlouvy a také následky zřeknutí se dědického práva a ověřil, jestli se jedná o jejich svobodnou a pravou vůli. Poté dal všem smlouvu k přečtení a následovaly podpisy zúčastněných stran. Závěrem došlo na zaplacení odměny notáři, která se odvíjí od tarifní hodnoty majetku, o kterém je dědická smlouva uzavřena. V tomto případě je tarifní hodnota 3 370 000 Kč. Dále se vychází podle notářského tarifu, konkrétně položek A a O:

VÝPOČET ODMĚNY NOTÁŘE

výše tarifní hodnoty	z ní %	výsledná částka v Kč
z prvních 100 000 Kč tarifní hodnoty	2 %	2000
z přebývajících částky až do 500 000 Kč tarifní hodnoty	1, 2 %	4800
z přebývajících částky až do 1 000 000 Kč tarifní hodnoty	0, 6 %	3000
z přebývajících částky až do 3 000 000 Kč tarifní hodnoty	0, 3 %	6000
z přebývajících částky až do 20 000 000 Kč tarifní hodnoty	0, 2 %	740
+ zápis do Evidence právních jednání pro případ smrti	-----	100
celkem		16 640
celkem včetně DPH		20 134

Pokud by zůstavitel po uzavření této dědické smlouvy zemřel, jeho syn by dědil na základě dědické smlouvy nemovitost, kolo a obraz. Vzhledem k tomu, že mladší dceru otec vydědil a starší dcera se svého dědického práva zřekla ve prospěch bratra, dědil by bratr i dle zákonné posloupnosti zbylou část pozůstalosti v první dědické skupině. Zároveň by na něj přešly i dluhy zůstavitele, dle jejich konkrétní výše ke dni úmrtí.

7. 2 Konkrétní dědická smlouva

N 23/2017
NZ 29/2017

Notářský zápis

sepsaný dne 23. 6. 2017 (dvacátého třetího června roku dva tisíce sedmnáct) v notářské kanceláři v Olomouci, Havlíčkova 39, mnou, JUDr. Michalem Sudým, notářem se sídlem v Olomouci, za přítomnosti účastníků, kteří prohlásili, že jsou způsobilí právně jednat v rozsahu tohoto notářského zápisu, jejichž totožnost jsem ověřil. -----

Účastníci:-----

1) Jan Ševčík, narozen 17. 1. 1956, bytem Skopalíkova 25, Olomouc 779 00-----

jako účastník a zůstavitel-----

2) Petr Ševčík, narozen 12. 3. 1987, bytem Velehradská 67, Olomouc 779 00-----

jako účastník a smluvní dědic-----

3) Kristýna Ševčíková, narozena 29. 5. 1981, bytem Školní 39, Olomouc 779 00-----

jako účastník a osoba, která se zříká dědického práva-----

-----Výše jmenovaní uzavřeli dnešního dne tuto-----

dědickou smlouvu: -----

Za prvé: Zůstavitel prohlašuje, že je výlučným vlastníkem těchto věcí: -----

a) nemovitě věci, pozemku parc. č. st. 3351, jehož součástí je stavba č. p. 25, zapsaného na listu-----
vlastnictví č. 1167, pro katastrální území Olomouc, obec Olomouc, vedeného u Katastrálního-----
úřadu pro Olomoucký kraj, Katastrální pracoviště Olomouc-----

b) movité věci, horského kola značky Rock Machine, model SR34/K-----

c) movité věci, obrazu Noční vidina od autora Jindřicha Veselského-----

Za druhé: Zůstavitel prohlašuje, že pro případ své smrti povolává za svého výlučného dědice-----
svého syna, Petra Ševčíka, a to ohledně výše zmíněných věcí. Protože zůstavitel vlastní ještě další-----
majetek, není tímto ujednáním dotčeno omezení pořizovat dědickou smlouvou maximálně do-----
výše tří čtvrtin majetku, který bude vlastnit v okamžiku své smrti. -----

Za třetí: Petr Ševčík prohlašuje, že své ustanovení za dědice zmíněných nemovitých a movitých-----
věcí přijímá. -----

Za čtvrté: Kristýna Ševčíková prohlašuje, že se zříká svého dědického práva ve prospěch svého-----
bratra, Petra Ševčíka. -----

Tento notářský zápis byl notářem sepsán, účastníky přečten, schválen a samostatně podepsán. ---
Poté byl podepsán mnou, notářem, a opatřen razítkem. -----

Jan Ševčík
vlastní rukou

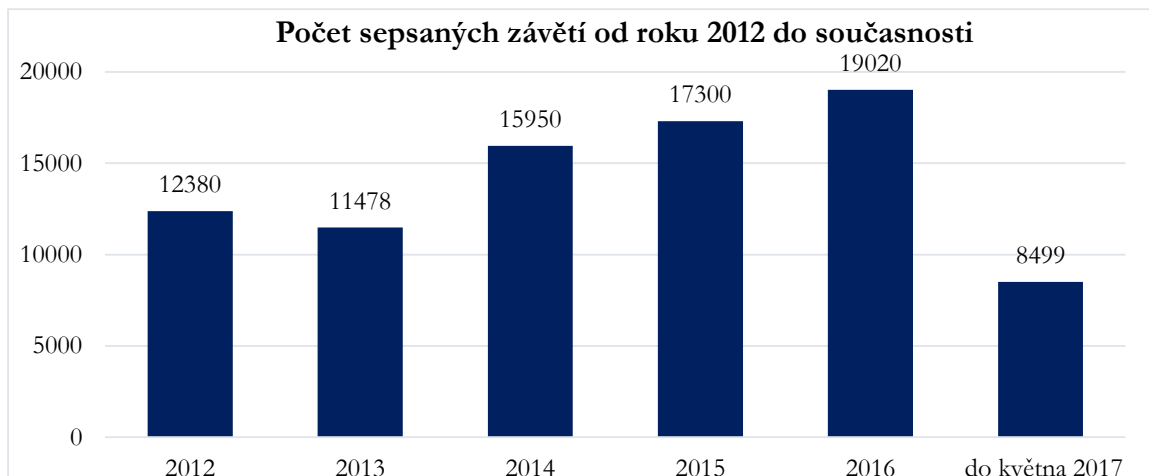
Petr Ševčík
vlastní rukou

Kristýna Ševčíková
vlastní rukou

JUDr. Michal Sudý
vlastní rukou

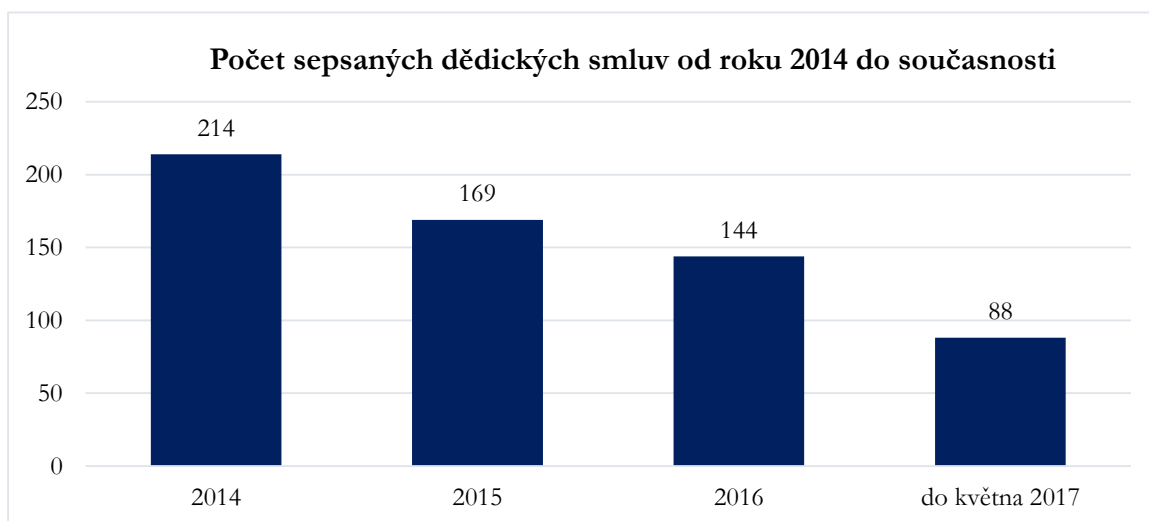
7. 3 Data od Notářské komory ČR

7. 3. 1 Počet sepsaných závětí

Z uvedeného grafického znázornění počtu sepsaných závětí, můžeme vypočítat postupný nárůst tohoto druhu pořízení pro případ smrti. Osobně tento trend přisuzuji stále většímu právnímu povědomí v naší společnosti. Lze si také všimnout poměrně výrazného nárůstu v roce 2014, kdy vešel v účinnost současný občanský zákoník. Mediální povyk společně s daleko většími možnostmi pro zůstavitele, který závět' pořizuje, dle mého názoru, mohou za tento příznivý trend.

7. 3. 2 Počet sepsaných dědických smluv

Na tomto grafu můžeme vidět, jaký počet dědických smluv, byl sepsán od roku jejího znovuzavedení do našeho právního řádu. Ve srovnání s předchozím grafem docházím k závěru, že se institut dědické smlouvy používá spíše v marginálním počtu. Od začátku roku 2014 bylo celkově

uzavřeno 615 dědických smluv, což v procentuálním vyjádření činí pouhé 1,01% oproti 60 769 sepsaných závětí. Nutno také zmínit, že v počtu sepsaných závětí se objevují pouze ty, sepsané ve formě notářského zápisu. Ve skutečnosti je tedy rozdíl mezi počtem dědických smluv a závětí daleko větší. Dle mého názoru je jedním z důvodů obecná neznalost o dědické smlouvě jako o jedné z možností pořízení pro případ smrti. Dalším důvodem bude pravděpodobně to, že jak již výše rozebráno, úprava dědické smlouvy není zcela bez nejasností a některé otázky budou záviset na výkladech soudů. Tato nejistota zřejmě vede občany k tomu, že nový institut dědického práva příliš nevyužívají.

Závěr

Dědická smlouva se v našem právním řádu objevila s účinností Všeobecného občanského zákoníku v roce 1812. V této době bylo uzavření dědické smlouvy umožněno pouze manželům nebo snoubencům, pro případ vzniku jejich manželství. Jako jeden z druhů pořízení pro případ smrti byla následně možná až do roku 1950, kdy byl přijat občanský zákoník, který byl poznamenán totalitními tendencemi tehdejší komunistické vlády. Dědická smlouva se stala nežádoucí, a to do té míry, že veškeré dříve uzavřené smlouvy pozbyly platnosti.

K jejímu znovuoživení došlo v souvislosti s účinností současného občanského zákoníku v roce 2014. Vzhledem k tomu, že se rekodifikační komise, která stála u zrodu této úpravy, inspirovala švýcarským modelem, je dědická smlouva připuštěna nejen mezi manželi, ale i mezi dalšími smluvními stranami.

Nově tedy rozlišujeme tři dědické tituly - dědění dle závěti, zákonné posloupnosti a dědické smlouvy. V souvislosti s přijetím této úpravy došlo ke změnám v celém dědickém právu. Z původních 27 paragrafů došlo k nárůstu na dnešních 245, což vedlo především k rozšíření možností zůstavitele a zpřesnění úpravy některých dalších institutů.

Dědická smlouva je jediným pořízením pro případ smrti, které vyžaduje aktivní jednání minimálně dvou stran. V klasickém schématu půjde o zůstavitele a smluvního dědice, kteří budou uzavírat smlouvu o tom, že se smluvní dědic stane po smrti zůstavitele dědicem buď konkrétně vymezené, nebo podílem určené pozůstalosti. Takovou smlouvu mohou uzavřít pouze ve formě veřejné listiny, tedy v daném případě notářským zápisem.

Zákon zůstavitele limituje tím, že dědickou smlouvou nemůže pořídit o více než 3/4 pozůstalosti, aby o zbývající 1/4 mohl pořídit podle své zvlášť projevené vůle. Tato úprava se vyskytovala i ve všeobecném občanském zákoníku, avšak dle mého názoru, není správné zůstavitele limitovat a chránit ho tak před sebou samým. Navíc v situaci, kdy vůle zůstavitele figuruje, jako jeden z hlavních principů dědického práva. Mimo ochranu zůstavitele se argumentuje také ochranou pro nepominutelné dědice, kterým by ale právo na povinný díl zůstalo i v případě, že by smluvní dědic dědil celou pozůstalost. Ten by jim pak vyplatil peněžitou částku, která odpovídá výši jejich dílu.

Další ustanovení, které slouží k ochraně zůstavitele, je jeho možnost volného nakládání s majetkem, který je předmětem dědické smlouvy. Existuje sice ochrana smluvního dědice v podobě možnosti dovolat se neúčinnosti některých jednání zůstavitele, ale pro případ, že se rozhodne svůj majetek zcizit, smluvnímu dědici nemusí zůstat nic. Této situaci je ovšem možné předejít zajištěním závazku, například sjednáním zástavního práva k nemovitosti.

Jak vyplývá z kapitoly věnované statistice, kterou mi poskytla Notářská komora ČR, dědických smluv se uzavírá velmi málo. Myslím, že tak vůbec nebyla naplněna očekávání, která byla s touto novinkou spojena. Konkrétně se v porovnání se závětí jedná asi o 1% z celkového počtu pořízení pro případ smrti. Kromě dvou již zmíněných ustanovení je možným problémem také cena, kterou je nutno zaplatit jako odměnu notáři za sepsání notářského zápisu. V modelovém příkladu, kde hodnota pozůstalosti činila okolo 3 000 000 Kč, se odměna notáři vyšplhala na 20 000 Kč. Pokud by zůstavitel u notáře pořídil o pozůstalosti stejné hodnoty závět, zaplatil by pouze 1 500 Kč.

Nelze také zapomínat na to, že dědická smlouva ještě není v obecném povědomí občanů. Oproti závěti, o které během svého života slyšel zřejmě každý, jsou znalosti o dědické smlouvě a její použitelnosti daleko nižší. Tento stav se bude zřejmě časem zlepšovat. Ani do budoucna však nelze očekávat, že by počet uzavřených dědických smluv předčil počet závětí, jako nejčastějšího pořízení pro případ smrti.

Obecně lze říci, že obnovení institutu dědické smlouvy je krok správným směrem minimálně v tom ohledu, že se rozšířily možnosti zůstavitele, jak může naložit s majetkem pro případ své smrti. Díky tomu, že jde o dvoustranné právní jednání, nelze zrušit tak snadno jako závět, kterou lze v určitých případech odvolat i prostým zničením listiny. Smluvní dědic má proto daleko větší jistotu, že se dědicem skutečně stane.

Úplným závěrem bych chtěl vyjádřit svou představu *de lege ferenda*, kdy bych zůstavitele neomezoval a nechal ho o výši pozůstalosti, která je předmětem uzavírané dědické smlouvy, svobodně rozhodnout. Myslím, že by tato jednoduchá změna zvýšila využitelnost dědické smlouvy a odstranila určitou nejistotu, která ohledně tohoto ustanovení v dnešní době panuje.

Seznam použitých zdrojů

Monografie a komentáře

BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 301 s.

BÍLEK, Petr, ŠEŠINA Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. Praha: C. H. Beck, 2001. 507 s.

DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 225 s.

ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. 2. doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 358 s.

FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník: komentář. IV Dědické právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 633 s.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. 310 s.

HORÁK, Ondřej. *Absolutní majetková práva z historicko-srovnávací perspektivy: vybrané otázky*. Praha: Leges, 2017. 160 s.

HURDÍK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné: obecná část, absolutní majetková práva*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. 311 s.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku: praktická příručka*. Praha: Leges, 2015. 284 s.

MELZER, Filip, TÉGL, Petr. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek III*. Praha: Leges, 2014. 1234 s.

NOVOTNÝ, Petr, NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. 159 s.

ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 5*. Praha: Codex, 1998. 1011 s.

SCHELLE, Karel, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Civilní kodexy 1811, 1950, 1964*. Brno: Doplněk, 1993. 594 s.

SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. 1019 s.

SVOBODA, Jiří, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2014. 377 s.

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 696 s.

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné 3*. 5. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 459 s.

ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanské právo hmotné. Díl první: obecná část*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. 435 s.

VOJÁČEK, Ladislav a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 615 s.

WELLECH, Eliška. *Vyznejte se v dědickém řízení: vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku*. Brno: BizBooks, 2014. 62 s.

Články v odborných periodikách

BEDNÁŘ, Václav. Dědické právo v novém občanském zákoníku: nad novým kodexem soukromého práva. *Obchodní právo*, 2012, roč. 21, č. 5, s. 162-169

PAVELKA, Jan, ŠMÍD, David. Dědická smlouva a odkaz. *Rekodifikační novinky*, 2013, roč. 2, č. 9, s. 6-9

KLEIN, Šimon. Dědická smlouva a darování pro případ smrti. *Ad Notam*, 2013, roč. 19, č. 4, s. 14-19

Příspěvek ve sborníku

KUKLÍK, Jan. Všeobecný občanský zákoník v československém právu 1918-1950. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *200 let ABGB - od kodifikace ke kodifikaci českého občanského práva*. Praha: Leges, 2011, s. 96-97

Právní předpisy

císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., všeobecný občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 115/2006 Sb., zákon o registrovaném partnerství, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

vyhláška č. 196/2001 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif)

Judikatura

nález Ústavního soudu ze dne 1. prosince 1998, sp. zn. I. ÚS 41/98

rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 29. 4. 1932, sp. zn. R I 177/32

Ostatní

Důvodová zpráva k NOZ (konsolidovaná verze). Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR. 2013. 598

s.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá dědickou smlouvou, která se do české právní úpravy vrátila po více než šedesáti letech jako jeden z druhů pořízení pro případ smrti. Hlavním cílem je analýza současné úpravy dědické smlouvy a komparace s ostatními důvody dědění - závětí a zákonnou posloupností. Práce je rozdělena do celkem sedmi kapitol. Zabývá se historií a současnou úpravou dědické smlouvy. Obsahuje také představení ostatních dědických titulů. Práce zahrnuje praktickou část - příklad konkrétní dědické smlouvy a vyhodnocení statistik o jejich množství, které mi byly poskytnuty Notářskou Komorou ČR.

Abstract

The master thesis deals with the inheritance contract, which returned to czech legislation after more than sixty years as one type of disposition mortis causa. The main goal is analysis of current adjustment of inheritance contract and comparison with other inheritance reasons - testament and statutory succession. The thesis is divided into seven parts. It covers history and current legal regulation of inheritance contract. There is also introduction of other inheritance reasons. The thesis includes practical session - example of specific inheritance contract and evaluation of statistics about their quantity, which were provided by the Notarial Chamber of the Czech Republic.

Klíčová slova

dědické právo, dědická smlouva, zůstavitel, smluvní dědic, pozůstalost, pořízení pro případ smrti

Key words

inheritance law, contract of inheritance, decedent, contractual heir, decedent's estate, disposition mortis causa